

3. A középiskolák 9. osztályaiban végzett felmérések

A középiskolák objektív összehasonlítására alkalmas adatok összegyűjtésére és feldolgozására irányuló többéves kutatás részeként 1999/2000-ben, 2000/2001-ben és 2001/2002-ben felkértünk a középiskolákat, hogy minden 9. osztályt elkezdő középiskolai tanulóval töltsenek ki egy 15 kérdést tartalmazó kérdőívet, amelyből egyrészt következtetni lehet a tanulók szociális körülményeire, másrészt az általános iskolai tanulmányi eredményeire.

A *felmérések célja* az volt, hogy összefüggéseket keressünk a középiskolai tanulmányokat kezdő tanulók helyzete (bemenő adatok) és az azt elvégzők eredményességi mutatói (kimenő adatok) között azért, hogy e két adatsor viszonyából következtetéseket vonhassunk le a tanulók fejlődésére, az iskolák munkájára. Meg kell jegyeznünk azonban azt is, hogy az eltérő funkciót betöltő iskolák kulcsfontosságú eredményességi mutatói közé nem azonos mértékben tartoznak az általunk vizsgált mutatók.

A BEÉRKEZETT KÉRDŐÍVEK SZÁMA ÉS MEGOSZTLÁSA

Az 1999/2000-es tanévben az iskolák átlagosan 76%-a, a 2000/2001-esben 85%-a, a 2001/2002-esben 87%-a küldte vissza a kitöltött kérdőíveket. 2000-ben a válaszoló iskolák tanulóinak 88%-a, 2001-ben 89,5%-a, 2002-ben 90%-a töltötte ki a kérdőíveket. Az 1999/2000-es tanévi felmérés bírálható volt amiatt, hogy a fővárosi iskolák viszonylag nagy arányban tagadták meg a válaszadást, az utolsó két évben ez a helyzet javult (lásd 66. táblázat). 2000-ben tizenhat, 2001-ben már csak nyolc, 2002-ben öt olyan iskola volt, ahol a tanulók kevesebb, mint fele válaszolt (ezek az iskolák a továbbiakban nem szerepelnek az iskolasorrendekben). A kérdőívek kitöltése természetesen nem volt kötelező, és név nélkül történt. Mindezt figyelembe véve a válaszadási arány jónak mondható. A következő táblázatokból látható, hogy egyik dimenzió mentén sincs nagyon nagy különbség a válaszadás szempontjából az egyes iskolatípusok között.

63. táblázat A kérdésekre válaszoló tanulók aránya a kérdőívet visszaküldő iskolákban, 1999/2000–2001/2002							
Tanév	A kérdőíveket kitöltő tanulók aránya (%)						
	90 felett	80–89,9	70–79,9	60–69,9	50–59,9	40–49,9	40 alatt
1999/2000	55,9	28,1	7,3	4,5	2,0	1,4	0,9
2000/2001	63,2	25,0	5,7	3,5	1,7	0,4	0,6
2001/2002	60,4	28,5	7,1	2,2	1,1	0,4	0,3

64. táblázat *A kérdőívet visszaküldő iskolák megoszlása iskolatípusonként, 1999/2000–2001/2002*

Iskolatípus	Beküldő iskolák száma			Beküldő iskolák aránya (%)		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
Művészeti középiskola	5	13	11	25,0	61,9	52,4
Szakközépiskola	332	350	363	77,9	86,4	89,6
Gimnázium	219	257	261	73,7	83,2	84,5
Vegyes középiskola	154	161	168	81,9	86,1	89,8
Összesen	710	781	803	76,3	84,7	87,1

65. táblázat *A kérdőívet visszaküldő iskolák fenntartók szerint megoszlása, 1999/2000–2001/2002*

Iskolafenntartó	Beküldő iskolák száma			Beküldő iskolák aránya (%)		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
Megyei önkormányzat	173	202	210	77,6	94,0	97,7
Települési önkormányzat	435	449	466	79,4	82,2	85,4
Központi költségvetési szerv	23	27	26	65,7	90,0	86,7
Egyház, felekezet	54	65	68	79,4	91,6	95,8
Alapítvány	22	31	27	53,7	67,4	58,7
Egyéb	3	7	6	18,8	46,7	40,0
Összesen	710	781	803	76,3	84,6	87,0

66. táblázat *A kérdőívet visszaküldő iskolák megoszlása településtípusonként, 1999/2000–2001/2002*

Településnagyság	Beküldő iskolák száma			Beküldő iskolák aránya (%)		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
Budapest	97	169	175	44,1	74,5	77,1
100 000 felett	153	151	145	90,5	88,8	85,3
50 001–100 000	118	112	119	89,4	88,2	93,7
25 001–50 000	110	104	112	87,3	85,3	91,8
10 001–25 000	142	149	150	82,1	87,7	88,2
5 001–10 000	67	72	72	84,8	97,3	97,3
5 000 alatt	23	24	30	71,9	72,7	90,9
Összesen	710	781	803	76,3	84,6	87,0

Az eredményességi mutatók (felvételi írásbeli átlaga, felvételi arány) szerinti iskolasorrendek és a válaszoló iskolák aránya között nincs összefüggés, azaz a válaszadást nem befolyásolta, hogy az adott iskola hol helyezkedik el a különböző iskolasorrendekben. A felmérések során 923 iskola legalább egy alkalommal visszaküldte a kitöltött kérdőíveket, legalább kétszer válaszolt 255 iskola, mind a három alkalommal 588 intézmény tette ezt meg, és mindössze 24 olyan iskoláról tudunk, akik mindig tartózkodtak a válaszadástól. *Mindezek alapján a felmérés reprezentációja megfelelő, a leszűrt tanulságok jól megalapozottnak tekinthetők.*

A KÖZÉPISKOLAI TANULMÁNYAIKAT ELKEZDŐ TANULÓK HELYZETE

A 9. osztályosoknak kiküldött kérdőívből az alábbiakat tudtuk meg a tanulókról:

- lakóhelyük és általános iskolájuk településnagyságát;
- szüleik iskolai végzettségét;
- a munkanélküli szülők és az általános iskolában rendszeres nevelési segélyben részesülők számát;
- a kibocsátó iskolák szakköreinek számát, illetve hogy a tanuló hány szakkör munkájában vett részt;
- 8 tantárgy általános iskolai tanulmányi eredményeit;
- az iskolai keretek közötti, illetve az azon kívüli nyelvtanulás időtartamát.

A továbbiakban a fenti információk alapján kialakított mutatók alapján elemezzük a 9. osztályosok helyzetét.

A lakóhelyek és az általános iskolák településeinek nagysága

A középiskolában továbbtanulók vizsgálhatóak születési helyük, lakóhelyük és/vagy általános iskolájuk településének lélekszáma szerint is. A 2000. évi felmérés értékelésekor a születési hely szerinti vizsgálat nem vált be, hiszen a kistelepülésen lakó szülők gyermekei nagy többségükben egy közeli nagyobb település kórházában születtek, ezért a 2001. és a 2002. évi felmérésben a lakóhelyre kérdeztünk rá.

Településnagyság	Év	Buda- pest	100 000 felett	50 000– 100 000	25 000– 49 999	10 000– 24 999	5 000– 9 999	5 000 alatt
Születési hely	2000	16,1	26,4	15,2	19	18,9	3,1	1,3
Lakóhely	2001	15,1	12,6	8,1	8,4	15,6	10,2	30,1
Lakóhely	2002	14,1	12,2	8,3	8,7	15,7	10,0	30,9
Általános iskola székhelye	2000	10,2	16,1	10,3	10,9	16,8	9,6	26,1
Általános iskola székhelye	2001	16,2	14,2	9,4	9,4	16,5	10	24,2
Általános iskola székhelye	2002	15,3	13,8	9,7	9,9	16,8	9,9	24,6

*A születési/lakóhely, illetve az általános iskola székhelyére válaszolók aránya azért is eltérhet, mert csak a Magyarországon született, illetőleg a hazai általános iskolákban végzők adatait dolgoztuk fel.

Település lélekszáma	Települések száma*	Lakosság száma*	Lakosság számaránya*	Az általános iskolai tanulók aránya**		
				1999/2000	2000/2001	2001/2002
Budapest	1	1 811 552	18,0	10,2	16,2	15,3
100 000 felett	8	1 141 758	11,4	16,1	14,2	13,8
50 00–100 000	12	749 687	7,5	10,3	9,4	9,7
25 000–49 999	25	814 594	8,1	10,9	9,4	9,9
10 000–24 999	90	1 386 661	13,8	16,8	16,5	16,8
5 000–9 999	138	959 069	9,6	9,6	10,0	9,9
5 000 alatt	2 861	3 179 903	31,7	26,1	24,2	24,6
Összesen	3 135	10 043 224	100,0	100,0	100,0	100,0

*A KSH 2000. január elsejei adatai szerint.

** A kérdőívet kitöltő tanulók körében.

61. megállapítás

A kérdőíveket beküldő középiskolákban továbbtanulók településtípusonkénti számaránya nem hasonlítható össze közvetlenül a lakosság számarányával, mivel a különböző településtípusok iskolái eltérő arányban szolgáltatnak adatokat (lásd 66. táblázat). Ha azonban a beküldő iskolák arányszámát figyelembe vevő átszámítást elvégezzük, kiderül, hogy *míg az 5000 főnél kisebb településeken él a magyar lakosság közel egyharmada, ezek általános iskoláiból a tanulók alig egynegyede tanul tovább a középiskolákban.*

Az egyes középiskolák összehasonlíthatóak abból a szempontból, hogy diákjaik milyen nagyságú településeken laknak, illetve tanultak. Erre a célra képeztük a *települési mutatót*, amely azt jelöli, hogy mekkora a középiskolát kezdő tanulók lakóhelye, illetve általános iskolája székhelyének átlagos nagysága. A mutató arányos a településtípus ezer főben kifejezett lélekszámával, ahonnan a középiskola 9. osztályos tanulói jöttek. Ha egy középiskola valamennyi tanulója a fővárosban lakik, illetve fővárosi általános iskolából jött, a mutató 1812 (a főváros lakosainak száma 1 811 552), ha pedig 5000 fő alatti községből, akkor egy⁷.

Külön kezeljük azonban a továbbiakban a fővárost és a többi települést abból a szempontból, hogy nem vesszük figyelembe az egyes települések vizsgálatánál az igen kis számú Budapestről bejáró vagy fővárosi általános iskolából érkezett tanulót (ezek száma a 3100 településen évente 200-300 fő).

69. táblázat A középiskolák aránya a fővároson kívüli településeken, a 9. osztályosok lakóhelyének települési mutatója szerint									
Településmutató*	Év**	Iskolák száma	A 9. osztályosok lakóhelyének települése (%)						
			Budapest	100 ezer fő felett	50–100 ezer fő	25–50 ezer fő	10–25 ezer fő	5–10 ezer fő	5 ezer fő alatt
62–143	2001	120	0,1	56,9	0,2	2,6	5,7	7,9	26,5
	2002	105	0,1	58,1	0,1	2,6	5,7	8,0	25,3
33–61	2001	79	0,1	11,4	38,6	2,8	7,3	6,7	33,1
	2002	91	0,2	15,1	31,9	3,5	7,6	6,9	34,8
15–32	2001	177	0,4	1,1	15,2	26,0	12,2	8,5	36,6
	2002	189	0,2	1,2	16,1	26,1	11,2	8,7	36,5
7–14	2001	172	1,1	0,4	1,0	6,1	40,1	12,6	38,7
	2002	178	0,9	0,4	1,1	6,3	39,4	12,2	39,8
1–6	2001	64	0,1	0,1	0,1	0,4	10,9	31,5	56,9
	2002	65	0,3	0,1	0,2	0,7	12,5	26,1	60,1
Összesen/átlagosan	2001	612	0,4	15,9	9,7	10,1	17,0	11,0	35,8
Összesen/átlagosan	2002	628	0,4	15,2	9,8	10,4	17,1	10,6	36,6

*A 62–143 településmutató a nagyvárosokra, a 33–61 a közepes városokra, a 15–32 a kisvárosokra, a 7–14 a legkisebb városokra, az 1–6 a kistelepülésekre jellemző.

** Az 1999/2000-es felmérésben születési helyet kérdeztünk, lakóhelyet nem, ezért hiányoznak a táblázatból az adatok.

62. megállapítás

A 69. táblázat a fővároson kívüli többi település középiskolai tanulói lakóhelyének nagyságát mutatja. A nagyvárosok (településmutató 62–143) tanulóinak 57-58%-a helyben lakik, 3%-uk a 25–50 ezer lakosú városokból, 8%-uk az 5–10 ezer lakosú kisvárosokból, 25-26%-uk a kis falvakból jár be. A kö-

⁷A nyolc 100 000 feletti lakosú város átlagos lélekszáma 143 ezer fő, a tizenkét 50–100 ezer lakosú városé 62 ezer fő, a huszonöt 25–50 ezer lakosú városé 33 ezer fő, a kilencven 10–25 ezer lakosú város átlagos lélekszáma 15 ezer fő, a százharmincyolc 5–10 ezer lakosú településé 7 ezer fő, a kétezer-nyolcszázhatvanegy 1–5000 lakosú településé pedig 1111 fő (lásd 68. táblázat).

zepes városok (településmutató 33–61) tanulóinak 40-46%-a helyben lakik, 10-11%-uk a 10–50 ezer lakosú városokból, 7%-uk az 5–10 ezer lakosú kisvárosokból, 33-34%-uk a kis falvakból jár be. A kisebb városok (településmutató 15–32) tanulóinak 41-42%-a helyben lakik, 11-12%-uk a 10–25 ezer lakosú városokból, 7-8% az 5–10 ezer lakosú kisvárosokból, 36%-uk a kis falvakból jár be. A legkisebb városok (településmutató 7–14) tanulóinak 46-47%-a helyben lakik, 12-13%-uk az 5–10 ezer lakosú kisvárosokból, 39-40%-uk a kis falvakból jár be. A legkisebb települések (településmutató 1–6) iskoláiba bejáró tanulók 60%-a hasonló kis falvakban, 26-32%-a a legkisebb városokban, 11-13%-a a 10–25 ezres városokban lakik.

A 70. táblázat a fővárosi középiskolák tanulóinak lakóhely szerinti megoszlását mutatja. Az adatok a következő módon értelmezhetőek: 13-22 olyan középiskola küldte be a kérdőíveket, amelyben a tanulóknak több mint 92-93%-a a fővárosban lakik, ezekbe a többi tanuló kisvárosokból, falvakból jár be. Harmincnyolc-negyvennégy iskola tanulóinak 84-85%-a fővárosi lakos, a diákok további 6-7%-a a 10–25 ezer lakosú településekről, 4%-a az 5–10 ezer lakosú kisebb városokból, 3-4%-a kis falvakból jár be stb.

70. táblázat		A budapesti középiskolák aránya a 9. osztályosok lakóhelyének településnagysága szerint							
Budapesti középiskolások aránya (%)	Év	Iskolák száma	A 9. osztályosok lakóhelyének települése (%)						
			Budapest	100 ezer fő felett	50–100 ezer fő	25–50 ezer fő	10–25 ezer fő	5–10 ezer fő	5 ezer fő alatt
90 felett	2001	22	93,1	0,0	0,3	0,3	3,1	2,3	0,9
90 felett	2002	13	92,0	0,0	0,4	0,9	3,2	2,4	1,1
80–89,9	2001	38	84,4	0,1	0,8	1,1	6,8	3,9	3,0
80–89,9	2002	44	84,6	0,0	1,2	0,8	5,5	4,2	3,7
70–79,9	2001	38	75,1	0,1	1,5	1,8	8,5	6,5	6,5
70–79,9	2002	38	73,9	0,2	1,1	2,9	9,1	6,5	6,3
60–69,9	2001	35	64,5	0,2	2,9	2,5	10,5	9,0	10,3
60–69,9	2002	40	59,8	0,9	3,6	2,7	3,6	12,5	17,0
50–59,9	2001	29	56,3	0,2	3,5	1,8	16,0	10,3	12,0
50–59,9	2002	23	55,2	0,5	4,7	1,8	13,5	11,5	12,8
40–49,9	2001	6	46,4	0,0	3,9	5,5	14,3	9,7	20,1
40–49,9	2002	15	45,4	0,9	6,4	3,1	15,4	13,5	15,3
30–39,9	2001	4	38,1	0,4	0,4	1,2	21,0	15,6	19,8
30–39,9	2002	4	36,3	0,0	10,0	1,7	20,7	15,0	16,3
Összesen/átlagosan	2001	121	71,8	0,1	1,9	1,7	9,8	7,0	7,6
Összesen/átlagosan	2002	202	70,8	0,2	2,6	1,9	9,4	7,5	7,7

63. megállapítás

A 71. táblázat a fővároson kívüli többi település középiskolai tanulói általános iskolai településeinek nagyságát mutatja. A nagyvárosok (településmutató 62–143) tanulóinak 60-61%-a helyben járt általános iskolába, 3-4%-uk a 25–100 ezer lakosú városok, 13%-uk az 5–25 ezer lakosú kisvárosok, 21-22%-uk a kis falvak általános iskoláiban tanult. A közepes városok (településmutató 33–61) tanulóinak 54-55%-a helyi általános iskolákból, 13%-uk a 10–50 ezer lakosú városokból, 6%-uk az 5–10 ezer lakosú kisvárosokból, 25-26%-uk a kis falvak általános iskoláiból jött. A kisebb városok (településmutató 15–32) tanulóinak 43-44%-a helyben, 15-17%-a a 10–25 ezer lakosú városokban, 8-9%-a az 5–10 ezer lakosú kisvárosokban, 30%-a a kis falvakban járt általános iskolába. A legkisebb városok (településmutató 7–14) tanulóinak 44-46%-a a középiskola székhelyéről, 16-17%-a az 5–10 ezer lakosú

kisvárosokból, 33-34%-a a kis falvak általános iskoláiból rekrutálódott. A legkisebb települések (településmutató 1–6) középiskoláiban tanulók 52-57%-a hasonló kis falvakban, 31-36%-a a legkisebb városokban, 9-12%-a a 10–25 ezres városokban folytatta általános iskolai tanulmányait.

A 72. táblázat a fővárosi középiskolák tanulóinak általános iskolák szerinti megoszlását mutatja. Az adatok a következő módon értelmezhetők: 2001-ben és 2002-ben 49 olyan középiskola küldte be a kérdőíveket, amelyben a tanulóknak közel 95%-a a fővárosban járt általános iskolába, ezekbe a többi tanuló a kisvárosokból és a falvakból jött. Harminchárom-harmincnégy iskola tanulóinak 84-85%-a a fővárosban, 7-8%-a a 10–50 ezer lakosú településeken, 3-4%-a az 5–10 ezer lakosú kisebb városokban és 3-4%-a kis falvakban tanult korábban stb.

A lakóhely településtípusa és az általános iskola településtípusa között (érthetően) igen szoros az összefüggés, a korrelációs együttható 0,97. Ez azt bizonyítja, hogy az egyes iskolákra nagyon erősen jellemző, hogy tanulóik milyen nagyságú településekről rekrutálódnak, azaz évről évre ugyanazon települések általános iskoláiból veszik fel diákjaikat.

71. táblázat A középiskolák aránya a 9. osztályosok általános iskoláinak településmutatója szerint, a főváros nélkül, 1999/2000–2001/2002

Településmutató	Év	Iskolák száma	Az általános iskola települése (%)						
			Budapest	100 ezer fő felett	50–100 ezer fő	25–50 ezer fő	10–25 ezer fő	5–10 ezer fő	5 ezer fő alatt
62–143	2000	138	0,1	60,4	1,3	2,8	6,2	7,3	21,8
62–143	2001	135	0,1	61,1	1,4	2,7	6,2	7,2	21,4
62–143	2002	126	0,1	61,5	0,7	2,8	6,2	7,3	21,4
33–61	2000	96	0,2	6,6	47,9	6,5	7,3	5,9	25,6
33–61	2001	91	0,2	7,1	47,5	6,1	7,7	5,9	25,5
33–61	2002	104	0,2	7,7	46,3	5,0	7,8	6,7	26,4
15–32	2000	193	0,7	1,0	10,5	33,0	16,6	8,1	30,0
15–32	2001	184	0,5	1,4	11,4	30,8	16,8	9,1	30,1
15–32	2002	195	0,3	1,4	11,2	32,4	15,0	8,9	30,8
7–14	2000	146	1,4	0,6	1,0	2,7	44,8	15,5	34,0
7–14	2001	163	1,2	0,6	1,0	3,4	43,8	17,0	33,0
7–14	2002	168	1,2	0,6	1,0	3,0	45,5	16,0	32,8
1–6	2000	40	0,4	0,2	0,2	0,3	10,7	31,5	56,8
1–6	2001	39	0,1	0,1	0,2	0,2	12,1	35,5	51,7
1–6	2002	35	1,2	0,3	0,3	0,5	8,8	33,1	55,8
Összesen/átlagosan	2000	445	0,6	18,4	11,4	12,2	18,0	10,3	29,1
Összesen/átlagosan	2001	727	0,5	17,9	11,3	11,4	18,7	11,3	28,9
Összesen/átlagosan	2002	1286	0,5	17,1	11,5	11,8	18,9	10,9	29,3

A tanulók szüleinek iskolai végzettsége

A tanulók szüleinek legmagasabb iskolai végzettségét egy olyan mutatóval kategorizáltuk, amely a *tanulással eltöltött évek számára utal*. E mutatót úgy számítottuk, hogy az általános iskolát 4, illetve 8, a szakmunkásképzőt 8+3, a gimnáziumi érettségit 8+4, a szakközépiskola elvégzését (technikusi oklevél) 8+5, a főiskolai diplomát 12+4, az egyetemi diplomát 12+5 évvel vettük figyelembe.

72. táblázat A fővárosi középiskolák aránya a 9. osztályosok általános iskoláinak megoszlása szerint, 1999/2000–2001/2002									
Budapesti középiskolások aránya (%)	Év	Iskolák Száma	Az általános iskola települése (%)						
			Budapest	100 ezer fő felett	50–100 ezer fő	25–50 ezer fő	10–25 ezer fő	5–10 ezer fő	5 ezer fő alatt
90 felett	2000	25	94,9	0,3	0,5	0,7	1,7	1,0	0,9
90 felett	2001	49	94,4	0,1	0,4	0,5	2,7	1,0	0,9
90 felett	2002	49	94,7	0,1	0,6	0,5	1,8	1,4	0,8
80–89,9	2000	23	84,0	0,2	0,9	1,2	7,0	3,7	3,0
80–89,9	2001	34	85,8	0,3	1,1	1,2	6,0	3,0	2,6
80–89,9	2002	33	85,4	0,1	0,8	1,1	5,8	3,3	3,5
70–79,9	2000	23	75,0	0,4	1,6	2,4	10,1	5,3	5,3
70–79,9	2001	39	74,4	0,2	1,7	2,7	6,9	6,8	7,3
70–79,9	2002	35	74,5	0,2	1,6	3,3	9,0	5,4	6,1
60–69,9	2000	16	65,9	0,4	3,1	2,7	12,0	8,1	7,9
60–69,9	2001	29	65,5	0,2	2,4	2,3	13,2	7,3	9,2
60–69,9	2002	30	65,0	0,2	1,8	3,1	11,2	9,2	9,5
50–59,9	2000	7	54,3	0,3	7,5	1,8	13,2	10,1	12,9
50–59,9	2001	15	55,8	0,5	4,8	2,2	16,3	8,9	11,5
50–59,9	2002	23	55,6	0,4	5,7	1,9	13,3	11,0	12,0
40–49,9	2000	2	44,1	0,0	15,3	1,7	11,9	8,5	18,6
40–49,9	2001	4	43,2	0,5	6,0	2,5	20,1	9,0	18,6
40–49,9	2002	7	47,3	1,0	8,9	4,2	17,0	9,6	12,1
40 alatt	2000	1	27,3	9,1	0,0	9,1	0,0	18,2	36,4
40 alatt	2001	1	39,5	0,0	0,0	2,5	8,6	21,0	28,4
40 alatt	2002	1	36,1	0,0	0,0	0,0	25,0	16,7	22,2
Összesen/átlagosan	2000	97	77,0	0,3	2,2	1,8	8,3	5,1	5,3
Összesen/átlagosan	2001	171	76,4	0,2	1,8	1,8	8,4	5,3	6,1
Összesen/átlagosan	2002	178	75,0	0,2	2,1	2,1	8,3	5,9	6,3

73. táblázat A kérdőívet kitöltő tanulók szüleinek legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása, 1999/2000–2001/2002 (%)									
Szülő	Év	Befejezetlen általános iskola	8 általános	Szaktanárs képző	Technikus	Gimnáziumi érettségi	Főiskola	Egyetem	Összes válasz
Apa	2000	0,1	5,6	37,7	26,8	8,2	11,3	10,3	100
Apa	2001	0,0	5,0	35,2	27,7	8,1	12,5	11,5	100
Apa	2002	0,0	5,2	35,7	28,0	8,1	12,1	10,8	100
Anya	2000	0,1	10,9	21,5	24,3	18,5	17,6	7,0	100
Anya	2001	0,1	9,5	20,1	24,4	18,8	19,1	8,1	100
Anya	2002	0,1	9,9	20,5	24,8	18,1	19,0	7,6	100

A középiskolák között igen nagy a különbség 9. osztályos tanulók szüleinek átlagos iskolai végzettsége szempontjából.

74. táblázat *A középiskolák száma és aránya a tanulók szüleinek átlagos iskolázottsági mutatója szerint, 1999/2000–2001/2002*

Iskolázottsági mutató (év)		16 felett	15–16	14–14,9	13–13,9	12–12,9	11–11,9	10–10,9	10 alatt	Összesen
Apa	2000	7	20	70	104	243	235	29	2	710
Apa	2001	13	32	87	129	269	234	18	1	783
Apa	2002	12	40	80	124	293	238	16	1	804
Anya	2000	5	24	71	117	222	215	54	2	710
Anya	2001	5	39	99	136	256	209	38	1	783
Anya	2002	8	39	97	152	251	217	39	1	804
Apa	2000	1,0	2,8	9,9	14,7	34,2	33,1	4,1	0,3	100
Apa	2001	1,7	4,1	11,1	16,5	34,4	29,8	2,3	0,1	100
Apa	2002	1,5	5,0	10,0	15,4	36,4	29,6	2,0	0,1	100
Anya	2000	0,7	3,4	10,0	16,5	31,3	30,3	7,6	0,3	100
Anya	2001	0,6	5,0	12,6	17,4	32,7	26,7	4,9	0,1	100
Anya	2002	1,0	4,9	12,1	18,9	31,2	27,0	4,9	0,1	100

64. megállapítás

A számok megoszlásából látható, hogy az országban csak egy-két iskola van, ahol a 9. osztályos tanulók szüleinek átlagos iskolázottsága tíz év alatt marad (a szülők jelentős része 8 általánosnál kevesebbet végzett), az iskolák átlagosan 34,3%-ában az átlagos iskolázottság 12 év alatt (érettségi) marad. A középiskolák további harmadában a szülők átlagos iskolázottsága tizenkét év (érettségi), további 17%-ában az átlagos iskolázottság 13 év (technikusi végzettség szintje). Az iskolák 16,2%-ában a szülők iskolai végzettsége e szint felett van. Ezek közül 30-40 középiskola olyan (az iskolák 5%-a), ahol a 9. osztályos tanulók szüleinek átlagos iskolázottsága meghaladja a 15 évet, tehát többségük diplomás.

75. táblázat *Korrelációs együtthatók (az összefüggés mértéke) a lakóhely, az általános iskola székhelye és a szülők iskolázottsága között (a három felmérésben átlagosan)*

Iskolázottság	Az általános iskola települése	Lakóhely
Apa	0,60	0,58
Anya	0,58	0,56
Szülők	0,59	0,57

65. megállapítás

A fenti táblázat adataiból látható, hogy az általános iskola településmutatója némileg szorosabban függ össze a szülők iskolázottságával, mint a lakóhelyé. Az is megállapítható, hogy a nagyobb településeken a szülők átlagos iskolázottsága magasabb, mint a kisebbeken.

A tanulók anyagi háttere

A kitöltött kérdőívek alapján három mutató képezhető, amelyek a középiskolák tanulóinak anyagi helyzetével kapcsolatosak. Ezek a munkanélküli szülők aránya, az általános iskolában rendszeres nevelési segélyben részesülő tanulók aránya, illetve az általános iskolában ingyenes étkeztetést kapó diákok aránya. A 2000. évi felmérés alapján kiderült, hogy az ingyenes étkeztetés vizsgálata nem ad szignifikáns összefüggéseket a többi tényezővel, ezért a következő két évben már az erre vonatkozó kérdést nem tettük fel.

76. táblázat A 9. osztályos tanulók anyagi háttérét leíró mutatók alapadatai, 1999/2000–2001/2002									
	1999/2000			2000/2001			2001/2002		
	Válaszolt	Tanuló	%	Válaszolt	Tanuló	%	Válaszolt	Tanuló	%
Munkanélküli apa	61 414	8 910	14,5	69 412	5 478	7,9	71 184	5 373	7,6
Munkanélküli anya	61 414	10 974	17,9	69 412	7 969	11,5	71 184	8 053	11,3
Nevelési segélyt kapott	56 553	14 263	25,2	69 412	15 626	22,5	71 184	15 567	21,8
Ingyenes étkezést kapott	56 553	2 457	4,1	–	–	–	–	–	–

66. megállapítás

A munkanélküliek aránya e táblázat szerint 2000-ben lényegesen magasabbnak látszik a 2001. és a 2002. évinél. Ennek az a magyarázata, hogy változott a kérdőívben az erre vonatkozó kérdés: 2001-ben és 2002-ben az *egy éven belüli* munkanélküliségre kérdeztünk rá. Az általános iskolában nevelési segélyben részesülők aránya nem lényeges mértékben, de csökkent a három vizsgált tanévben.

77. táblázat A középiskolák száma a munkanélküli szülők és a nevelési segélyben részesülő tanulók aránya szerint, 1999/2000–2001/2002												
	Munkanélküli szülők aránya						Nevelési segélyben részesülők aránya					
	1999/2000		2000/2001		2001/2002		1999/2000		2000/2001		2001/2002	
	Iskola	%	Iskola	%	Iskola	%	Iskola	%	Iskola	%	Iskola	%
0	3	0,4	10	1,3	7	0,9	4	0,6	4	0,5	12	1,5
0,1–10,0	155	21,8	424	54,2	479	59,6	97	13,7	128	16,3	138	17,2
10,1–20,0	333	46,9	291	37,2	272	33,8	189	26,6	234	29,9	262	32,6
20,1–30,0	175	24,6	52	6,6	44	5,5	162	22,8	194	24,8	207	25,7
30,1–40,0	41	5,8	5	0,6	2	0,2	113	15,9	122	15,6	97	12,1
40,1–50,0	3	0,4	1	0,1	–	–	73	10,3	66	8,4	58	7,2
50,1–60,0	–	–	–	–	–	–	45	6,3	20	2,6	18	2,2
60,1–70,0	–	–	–	–	–	–	13	1,8	8	1,0	7	0,9
70,1–80,0	–	–	–	–	–	–	7	1,0	5	0,6	2	0,2
80,1–90,0	–	–	–	–	–	–	5	0,7	1	0,1	3	0,4
90,1–100	–	–	–	–	–	–	2	0,3	1	0,1		
Összesen	710	100	783	100	804	100	710	100	783	100	804	100

67. megállapítás

A táblázatból kitűnik, hogy mind a munkanélküli szülők aránya, mind a nevelési segélyben részesülők aránya tekintetében jelentős mértékű a középiskolák közötti különbség. A 2001. és a 2002. évi felmérést tekintve: míg az iskolák 56-61%-ban a szülők munkanélküliségi aránya 10% alatt marad, addig az iskolák 6-7%-ában meghaladja a 20%-ot. A nevelési segélyt tekintve: míg az iskolák 14-19%-ában olyan tanulók kerülnek a 9. osztályba, amelyeknek kevesebb, mint 10%-a szorult nevelési segélyre, addig az iskolák 11-20%-ban a tanulók több mint 40%-a vett igénybe nevelési segélyt.

68. megállapítás

Nem meglepő, hogy a szülők munkanélküliségi aránya és a nevelési segély igénybevétele szoros összefüggésben van egymással. Abból a szempontból pozitívnak tekinthető ez a tény, hogy a rászoruló tanulók kapnak anyagi támogatást.

78. táblázat <i>Az összefüggés mértéke a munkanélküli szülők és a nevelési segélyben részesülő tanulók aránya között</i>				
		Korrelációs együtthatók		
		Nevelési segélyben részesülők aránya		
		2000	2001	2002
Munkanélküli szülők aránya	2000	0,55		
Munkanélküli szülők aránya	2001		0,56	
Munkanélküli szülők aránya	2002			0,66

79. táblázat <i>A munkanélküli szülők, illetve a nevelési segélyben részesülő tanulók arányának összefüggése a településmutatókkal és a szülők iskolázottságával (a három felmérésben átlagosan)</i>					
	Korrelációs együtthatók				
	Települési mutatók		Iskolázottsági mutatók		
	Lakóhely	Iskola	Apa	Anya	Szülők
Munkanélküliek aránya	0,37	0,40	-0,62	-0,65	-0,63
Nevelési segélyben részesülők aránya	0,23	0,23	-0,48	-0,52	0,50

69. megállapítás

A munkanélküliség összefüggése szorosabb a lakóhely és az általános iskola településének nagyságával és a szülők iskolázottságával, mint a nevelési segélyben részesülők arányáé. Az iskolázottsági mutatók összefüggése sokkal erősebb, mint a települési mutatóké.

Az általános iskolákra jellemző mutatók

A beérkezett adatokból két mutató képezhető: az általános iskolában működő szakkörök átlagos száma, illetve azon szakkörök átlagos száma, amelyek munkájában a tanulók az általános iskolában részt vettek. Sajnos az általános iskolában működő szakkörök számára vonatkozó tanulói válaszok megbízhatatlanok, ugyanis ha összevetjük azokat az információkat, amelyek egy adott általános iskola tanulóitól érkeztek, nagyon különböző értékeket kapunk.

80. táblázat <i>Az általános iskolai szakkörök száma és a tanulók részvételi aránya</i>									
	1999/2000			2000/2001			2001/2002		
	Válaszolt	Szakkörök száma	Arány (%)	Válaszolt	Szakkörök száma	Arány (%)	Válaszolt	Szakkörök száma	Arány (%)
Iskolai szakkörök száma	53 641	315 064	5,9	63 413	363 335	5,7	69 117	363 353	5,3
Szakköri részvétel	51 593	105 199	2,0	64 352	118 751	1,9	69 117	118 666	1,7

70. megállapítás

Laza az összefüggés az általános iskolákban működő szakkörök száma és az egy tanuló által átlagosan látogatott szakkörök száma között: a korrelációs együttható 0,42.

71. megállapítás

Mint látható, az általános iskolai szakkörök száma nincs összefüggésben sem a települési mutatókkal, sem a szülők iskolázottságával, sem az anyagi helyzettel. Ennek az oka az is lehet, hogy a válaszadók

nem voltak tisztában általános iskoláik szakköreinek igazi számával. A szakköri részvétel sincs összefüggésben a szülők iskolázottságával és anyagi helyzetével, de egy viszonylag gyenge összefüggés érzékelhető a lakóhely településtípusával és még gyengébb az általános iskola településtípusával.

<i>81. táblázat A szakkörök számára vonatkozó adatok összefüggése a települési mutatókkal, a szülők iskolázottságával, munkanélküliség arányával és a nevelési segélyben részesültek arányával (a három felmérésben átlagosan)</i>							
	Korrelációs együtthatók						
	Települési mutatók		Iskolázottsági mutatók			Munkanélküliség	Nevelési segély
	Lakóhely	Iskola	Apa	Anya	Szülő		
Iskolai szakkörök száma	0,01	0,03	0,23	0,22	0,23	-0,20	-0,23
Szakköri részvétel	0,39	0,28	-0,07	-0,05	-0,06	0,03	-0,02

$N_{\text{átlag}} = 728$ iskola

A 9. osztályosok általános iskolai tanulmányi eredményei

Az általános iskola 8. osztályában elért eredményeket nyolc tantárgyból (magyar, történelem, idegen nyelv, matematika, fizika, kémia, biológia és földrajz) vizsgáljuk, és figyelembe vesszük e jegyek átlagát is.

<i>82. táblázat A 9. osztályos tanulók előző év végi általános iskolai átlageredményei, 1999/2000–2001/2002</i>						
Tantárgy	Tanulók száma	Jegyek átlaga	Tanulók száma	Jegyek átlaga	Tanulók száma	Jegyek átlaga
	2000	2000	2001	2001	2002	2002
Magyar nyelv és irodalom	59 841	4,16	67 372	3,94	69 216	3,89
Történelem	60 071	3,93	67 547	3,91	69 355	3,86
Idegen nyelv	59 746	3,95	67 262	3,96	69 117	3,91
Matematika	60 158	3,73	67 588	3,69	69 294	3,65
Fizika	59 913	3,73	67 194	3,73	68 968	3,69
Kémia	59 989	3,68	67 258	3,65	69 067	3,61
Biológia	59 866	4,03	67 135	4,01	68 877	3,96
Földrajz	59 321	3,97	67 146	3,96	69 009	3,91
Átlag	58 863	3,90	67 313	3,86	69 112	3,81

72. megállapítás

Figyelemre méltó, hogy a három év tantárgyi átlagai nem térnek el lényeges mértékben – bár enyhén csökkenek –, a maximális különbség 0,08. Ez alól a magyar nyelv és irodalom jelent kivételt, ennek 2000. évi átlaga kiugróan magas volt. Ezekből az átlagokból érdekes következtetések vonhatók le a tantárgyak osztályzasi gyakorlatára nézve. Általános iskoláinkban magasabb az összes jegyek átlagánál a biológia, a magyar nyelv és irodalom, az idegen nyelvek és a földrajz átlagos eredménye, az összes jegyek átlaga körül van a történelemé, és legalacsonyabb a reáltárgyak (matematika, fizika és kémia) átlaga. Szinte hihetetlen, hogy a matematika és a fizika átlaga a három tanévben alig tér el egymástól. Ezt igazolják a korrelációs együtthatók is.

83. táblázat *A tantárgyak osztályzatainak három évi összesített átlagai közötti összefüggések erőssége (korrelációs együtthatók)*

	Történelem	Idegen nyelv	Matematika	Fizika	Kémia	Biológia	Földrajz
Magyar	0,949	0,954	0,923	0,916	0,931	0,942	0,927
Történelem		0,946	0,945	0,946	0,948	0,946	0,950
Idegen nyelv			0,929	0,925	0,935	0,933	0,926
Matematika				0,969	0,955	0,929	0,937
Fizika					0,954	0,932	0,934
Kémia						0,947	0,942
Biológia							0,949

$N_{\text{átlag}} = 765$ iskola

A 84. táblázatból látható, hogy igen nagy az eltérés a középiskolák között abból a szempontból, hogy a 9. osztályokban milyen általános iskolai átlageredményű tanulókkal kezdhetik meg az oktatást.

84. táblázat *Az egyes középiskolákban továbbtanuló diákok általános iskolai tantárgyi átlagainak megoszlása, 1999/2000–2001/2002*

Tárgy	Év	4,5–5,0		4,0–4,49		3,5–3,99		3,0–3,49		2,5–2,99		2,5 alatt	
		iskola	%	iskola	%	iskola	%	iskola	%	iskola	%	iskola	%
Magyar	2000	189	26,6	213	30,0	204	28,7	91	12,8	12	1,7	1	0,1
Magyar	2001	97	12,4	231	29,5	239	30,5	170	21,7	43	5,5	3	0,4
Magyar	2002	100	12,4	210	26,1	244	30,4	191	23,8	56	7,0	2	0,3
Történelem	2000	119	16,8	193	27,2	203	28,6	158	22,3	37	5,2	0	0,0
Történelem	2001	98	12,5	216	27,6	209	26,7	210	26,8	45	5,8	5	0,6
Történelem	2002	98	12,2	193	24,0	222	27,6	222	27,6	65	8,1	3	0,4
Idegen nyelv	2000	106	14,9	200	28,2	200	28,2	167	23,5	36	5,1	1	0,1
Idegen nyelv	2001	108	13,8	241	30,8	220	28,1	177	22,6	36	4,6	1	0,1
Idegen nyelv	2002	106	13,2	208	25,9	235	29,2	196	24,4	57	7,1	1	0,1
Matematika	2000	47	6,6	163	23,0	183	25,8	208	29,3	101	14,2	8	1,1
Matematika	2001	48	6,1	159	20,3	202	25,8	229	29,3	135	17,2	10	1,3
Matematika	2002	42	5,2	162	20,2	197	24,5	243	30,2	152	18,9	7	0,9
Fizika	2000	47	6,6	166	23,4	186	26,2	201	28,3	102	14,4	8	1,1
Fizika	2001	53	6,8	175	22,4	204	26,1	224	28,6	120	15,3	7	0,9
Fizika	2002	57	7,1	167	20,8	199	24,8	240	29,9	133	16,5	8	1,0
Kémia	2000	41	5,8	156	22,0	175	24,6	217	30,6	117	16,5	4	0,6
Kémia	2001	44	5,6	143	18,3	209	26,7	235	30,0	140	17,9	12	1,5
Kémia	2002	38	4,7	146	18,2	208	25,9	246	30,6	159	19,8	7	0,9
Biológia	2000	116	16,3	213	30,0	239	33,7	122	17,2	20	2,8	0	0,0
Biológia	2001	121	15,5	230	29,4	260	33,2	152	19,4	20	2,6	0	0,0
Biológia	2002	115	14,3	217	27,0	258	32,1	190	23,6	23	2,9	1	0,1
Földrajz	2000	98	13,8	208	29,3	216	30,4	167	23,5	20	2,8	1	0,1
Földrajz	2001	105	13,4	218	27,8	247	31,6	195	24,9	18	2,3	0	0,0
Földrajz	2002	97	12,1	211	26,2	265	33,0	201	25,0	29	3,6	1	0,1
Összesen	2000	80	11,3	184	25,9	219	30,9	187	26,3	39	5,5	1	0,1
Összesen	2001	74	9,5	205	26,2	227	29,0	227	29,0	48	6,1	2	0,3
Összesen	2002	67	8,3	196	24,4	239	29,7	233	29,0	67	8,3	2	0,3

73. megállapítás

A középiskolák 8-11 százalékába a tanulók 4,5 feletti tanulmányi átlaggal kerülnek be, ugyanakkor 31-38 százalékában 3,5 alatt van a 9. osztályokat kezdők általános iskolai tanulmányi eredménye. Még súlyosabb a helyzet, ha a reáltárgyak osztályzatait vizsgáljuk. Matematikából és fizikából a középiskolák 5-7%-a 4,5 feletti átlagú tanulókkal kezdek meg a tanítást, ugyanakkor az iskolák 44-50%-a be kell, hogy érje 3,5 átlagnál gyengébb tanulókkal. Sőt ezen belül az iskolák 15-20 százalékában a tanulók matematika, fizika és kémia átlaga 3,00 alatt marad.

Az is megállapítható a három tanév adataiból, hogy évről évre nagyobb volt a gyenge és csökkent a kiváló osztályzatú tanulók aránya. A gyenge tanulók aránya főleg magyarból, matematikából és történelemből emelkedett, a jeles tanulóké főként magyarból és történelemből csökkent.

85. táblázat *Az általános iskolai tantárgyak átlagainak összefüggése a települési mutatókkal, a szülők iskolázottságával, a munkanélküliség arányával, a nevelési segélyben részesültek arányával, illetve a szakköri részvételre vonatkozó adatokkal (a három felmérésben átlagosan)*

Tantárgy átlaga	Korrelációs együtthatók							
	Települési mutatók		Iskolázottsági mutatók			Munkanélküliség	Nevelési segély	Szakköri részvétel
	Lakóhely	Iskola	Apa	Anya	Szülők			
Magyar	-0,14	-0,15	0,61	0,64	0,63	-0,64	-0,46	0,26
Matematika	-0,14	-0,14	0,61	0,65	0,63	-0,47	-0,47	0,24
Összes	-0,14	-0,16	0,65	0,68	0,67	-0,48	-0,48	0,25

$N_{\text{átlag}} = 765$ iskola

74. megállapítás

A tantárgyi átlagok összefüggése a szülők iskolázottságának éveivel meglehetősen erős, gyengébb a munkanélküliség és a nevelési segély százalékával. A tantárgyi átlagok a települési mutatókkal és általános iskolai szakköri részvétellel nem függenek össze.

A nyelvtanulás időtartama iskolai keretek között, illetve azon kívül

A kérdőívekből arról is kaptunk információt, hogy a diákok az általános iskolában egy vagy két nyelvet tanultak-e, ezeket hány évig tanulták, illetőleg hogy ugyanebben az időszakban magánúton tanultak-e egy vagy két nyelvet, és mennyi ideig.

86. táblázat *A 9. osztályosok idegennyelv-tanulásának alapadatai, 1999/2000–2001/2002*

A tanult nyelvek száma	Iskolán belül						Iskolán kívül					
	tanulók száma			átlagosan (év)			tanulók száma			Átlagosan (év)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
1 nyelv	59 750	67 871	69 456	5,64	5,98	5,27	9 969	11 730	27 912	2,34	2,39	2,49

Az általános iskolai nyelvtanulásra vonatkozó kérdésre 2000-ben a tanulók 99,2%-a, 2001-ben 98,1%-a, 2002-ben 98,2%-a válaszolt (a többi vagy nem tanult nyelvet, vagy csak nem töltötte ki ezt a rovatot). Az iskolán kívüli nyelvtanulással kapcsolatos kérdésre 2000-ben a diákok 18,4%-a, 2001-ben 19,8%-a, 2002-ben 37,4%-a válaszolt, a többi nagy valószínűséggel nem tanult magánúton idegen nyelvet. Látható tehát, hogy a magánúton tanulók aránya három év alatt megkétszereződött.

87. táblázat *A középiskolák száma és aránya a 9. osztályosok előzetes nyelvtanulásának átlagos éve szerint, 1999/2000–2001/2002*

Nyelvtanulás az 1–8 osztály keretei között							Nyelvtanulás iskolán kívül						
Tanulás ideje (év)	2000 iskola	2001 iskola	2002 iskola	2000 %	2001 %	2002 %	Tanulás ideje (év)	2000 iskola	2001 iskola	2002 iskola	2000 %	2001 %	2002 %
5 alatt	67	8	232	9,4	1,0	28,9	1,5 alatt	111	81	96	16	10,5	11,9
5–5,4	121	54	265	17,0	6,9	33,0	1,5–1,9	186	134	150	26,8	17,4	18,6
5,5–5,9	165	127	224	23,2	16,0	28,0	2–2,4	221	211	249	31,8	27,3	30,9
6–6,4	156	208	69	22,0	27,0	8,6	2,5–2,9	107	179	157	15,4	23,2	19,5
6,5 felett	201	384	15	28,3	48,8	1,8	3 felett	70	167	153	10,1	21,6	19,0

75. megállapítás

Míg a középiskolák 10–20%-ában a beiratkozó diákok átlagosan több mint három évig tanultak magánúton idegen nyelvet, addig közel 100 iskolában a 9. osztályt kezdő diákok iskolán kívüli idegen nyelv tanulásának átlagos időtartama nem éri el a 1,5 évet. A korrelációs együttható (0,15) azt mutatja, hogy az iskolában és a magánúton tanult nyelvek tanulási időtartama közt nincs összefüggés.

Vizsgálható a nyelvtanulás időtartamának összefüggése a települési mutatókkal, a szülők iskolázottságával, a munkanélküliség arányával, a nevelési segélyben részesültek arányával és a szakkörök számára vonatkozó adatokkal. A különböző mutatók közötti kapcsolat erősségét mérő korrelációs együtthatók azt jelzik, hogy a nyelvtanulással töltött idővel nem függnek össze ezek a tényezők. Viszonylag gyenge összefüggést jelez az általános iskola keretében folyó nyelvtanulás időtartama az általános iskolai osztályzatokkal (korrelációs együttható 0,4 körül), de az iskolán kívüli nyelvtanulás éveinek ezekkel sincs kimutatható összefüggése (korrelációs együttható 0,3 alatt).

A KÖZÉPISKOLÁK EREDMÉNYESSÉGÉRE ÉS A 9. OSZTÁLYOSOKRA VONATKOZÓ MUTATÓK ÖSSZEFÜGGÉSEI

A középiskolákban lefolytatott felmérés egyik legfontosabb célja az volt, hogy összefüggéseket keressünk a középiskolába belépő tanulók szociális helyzete, felkészültsége és az iskolák eredményességi mutatói között.

Több éve folyik már az adatgyűjtő-kutató munka, amely objektív ismérvek alapján méri a középiskolák eredményeit. A 266 mutató közül hatot emelünk ki arra a célra, hogy összehasonlítsuk a középiskolák 9. osztályaiban végzett felmérések adataival. Ezek az 1997–2001. évekre vonatkozóan a következők:

- a felsőoktatásba felvettek (F) aránya a 12. osztályok létszámához (L) viszonyítva (F/L mutató);
- a felsőoktatási felvételi vizsgák közös és egységes írásbeli dolgozatainak átlageredményei;
- a felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató);
- az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyeken elért helyezések értéke (OKTV-mutató);
- az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyeken elért helyezések értéke (OSZTV-mutató);
- a kb. 70 egyéb országos versenyen elért helyezések értéke (egyéb versenyek mutatója).

A középiskolai tanulmányaikat elkezdő tanulók felmérésének mutatói közül tízet hasonlítunk össze a fenti eredményességi mutatókkal. Ezek a következők:

- a település típusa, ahol a tanulók többsége az általános iskolát végezte;
- a település típusa, ahol a tanulók laknak;
- a tanulók szüleinek iskolázottsági mutatói;
- a tanulók anyagi háttérének mutatói: a munkanélküli szülők aránya és a nevelési segélyt kapók aránya;

- az általános iskolában működő szakkörök átlagos száma;
- a tanuló által látogatott szakkörök átlagos száma;
- a tanulók általános iskolai jegyeinek átlageredményei;
- a tanulók általános iskolai matematika jegyeinek átlaga;
- az általános iskolai és az iskolán kívüli nyelvtanulás éveinek átlagos száma.

Vitatható ennek az összehasonlításnak a jogossága, hiszen az 1999/2000-es, a 2000/2001-es és a 2001/2002-es tanévek 9. osztályos tanulóinak szociális és tanulmányi mutatóit az előző két-három év középiskolás diákjai által elért eredményekkel veti össze. Természetesen csak akkor lennének támadhatatlanok a következtetések, ha minden évben a felvételizők és a versenyben részt vevők eredményeit az ő korosztályuk 9. osztályos szociális-tanulmányi mutatóihoz hasonlítanánk. Minthogy azonban jogos az a feltételezés, hogy két-három éven belül nem változnak nagymértékben a középiskolát megkezdő tanulók szüleinek iskolázottsági, szociális viszonyai, a tanulók jelentkezés arányai, a körzet, amelyből az iskola toborozza diákjait, az összehasonlítások megtehetőek.

Ha sikerülne a következő években is lefolytatni ezt a felmérést, 2005-ben elérhető lenne, hogy minden középiskola esetében biztonságosan mutathassuk ki a középiskolai tanulás során hozzáadott értéket.

A felsőoktatásba felvettek aránya

A felsőoktatásba felvettek arányának összefüggése azon települések nagyságával, amelyek a középiskola tanulói általános iskoláinak helyét jellemzik

88. táblázat <i>A felsőoktatási felvételi arányok és a középiskolások általános iskolai tanulmányainak székhelye közötti összefüggés (a főváros iskolái nélkül)</i>							
Településmutató	A jellemző település jellege	A középiskolák száma			Felvételi arány (F/L)		
		1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
62–143	Nagyváros	122	119	113	40,9	41,4	43,9
33–61	Közepes város	89	84	92	43,4	42,6	41,3
15–32	Kisváros	181	172	180	31,0	31,3	30,2
7–14	Legkisebb város	142	152	156	31,2	31,4	31,7
1–6	Kistelepülés	36	34	31	29,5	30,6	30,5
	Összesen/átlagosan	570	561	572	35,7	35,9	35,9

76. megállapítás

A felvételi arány az 1999/2000-es és a 2000/2001-es tanévben abban a 84-89 középiskolában a legmagasabb, amelyek tanulóinak többsége a közepes nagyságú városok általános iskoláiból került be az adott középiskolákba, viszont a 2001/2002-es tanévben ebből a szempontból a nagyvárosok iskolái kerültek az első helyre. Valamivel alacsonyabb a felvételi arány a legkisebb, illetve a kisvárosok középiskoláiban, legalacsonyabb a községek és a kistelepülések általános iskoláiból jövő tanulókat felvevő középiskolák esetében. A felvételi arány és továbbtanuló középiskolás általános iskolájának település-nagysága között *nem mutatható ki* összefüggés (a korrelációs együttható 0,2).

77. megállapítás

Legmagasabb a felvételi arány azokban a középiskolában, amelyek diákjainak 90%-a Budapesten járt általános iskolába, ezeket követi egy jelentős csökkenéssel a 80–89,9%-os arányban fővárosi tanulókat tartalmazó iskolák csoportja. A 80% alatti fővárosból jövő diákokat oktató iskolacsoportok felvételi arányai sokkal alacsonyabbak, de e csoportok között a különböző években eltér a sorrend.

Ha összevetjük a 88. és a 89. táblázatok felvételi arányait, kiderül, hogy a fővárosi iskolák évenkénti átlagos felvételi aránya minden településtípusnál alacsonyabb, ugyanakkor a 90% feletti budapesti általános iskolából rekrutálódó középiskolák felvételi aránya minden vidéki iskolatípusnál magasabb, miközben azoknak a középiskoláknak, amelyek tanulóinak több mint 20%-a vidéki általános iskolából jött (ilyen a fővárosi iskoláknak több mint a fele) a felvételi aránya minden vidéki iskolánál alacsonyabb.

89. táblázat <i>A felsőoktatási felvételi arányok és a középiskolások általános iskolai tanulmányainak székhelye közötti összefüggés a főváros iskoláiban</i>						
A főváros általános iskoláiban végzettek aránya (%)	A középiskolák száma			Felvételi arány (F/L)		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
90 felett	20	38	37	44,3	50,0	52,6
80–89,9	20	30	28	34,4	45,8	36,6
70–79,9	21	36	30	16,5	13,0	19,2
60–69,9	15	28	30	27,6	15,1	15,5
50–59,9	7	14	21	8,0	25,5	9,2
50 alatt	3	5	8	41,8	10,5	16,1
Összesen/átlagosan	86	151	154	29,1	29,7	29,2

A felsőoktatásba felvettek arányának összefüggése a középiskolába beiratkozó tanulók szüleinek átlagos iskolai végzettségével

90. táblázat <i>A felsőoktatási felvételi arányok és a 9. osztályos tanulók szüleinek iskolázottsága közötti összefüggés</i>						
A szülők iskolázottsága (év)	Iskolák száma			Felvételi arány F/L		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
10–10,9	34	16	21	12,2	10,3	12,6
11–11,9	214	219	218	15,9	16,6	15,5
12–12,9	221	244	257	30,5	26,7	27,2
13–13,9	101	113	118	52,5	49,7	49,6
14–14,9	62	85	74	68,3	65,6	67,9
15 felett	24	35	38	69,8	70,5	70,8
Összesen/átlagosan	656	712	726	35,1	34,9	34,4

78. megállapítás

Az összefüggések mind a három tanévben markánsak és szinte teljesen egybevágoak: a magasabb iskolázottságú szülők gyermekeinek lényegesen jobb az esélyei bekerülni a felsőoktatásba, mint a kevésbé iskolázottaké. Azok az iskolák, ahol a tanulók szüleinek többsége diplomával rendelkezik, ötször-hatszor magasabb felvételi arányt produkálnak, mint ahol a szülők átlagos iskolázottsága alacsonyabb az érettségénél.

Bebizonyosodott, hogy annak ellenére, hogy az egyes középiskolák 1999/2000–2001/2002 tanévek közötti 9. osztályos tanulói szüleinek iskolázottságát hasonlítjuk össze az 1997–2001 évi 12. osztályos tanulók felvételi arányaival, ilyen *szoros* összefüggés mutatkozik. A korrelációs együttható az 1999/2000-es tanévben 0,77; a 2000/2001-es tanévben 0,75; a 2001/2002 tanévben pedig 0,76.

A felsőoktatásba felvettek arányának összefüggése a középiskolát kezdő tanulók anyagi hátterével

91. táblázat A munkanélküli szülők aránya és a felvételi arányok összefüggése						
Munkanélküli szülők aránya (%)	Iskolák száma			Felvételi arány %		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000*	2000/2001*	2001/2002
5 alatt	18	147	157	68,0	57,4	54,9
5–9,9	122	242	270	56,8	34,8	35,6
10–14,9	158	197	183	34,7	24,2	22,6
15–19,9	151	76	73	28,7	21,9	21,6
20–24,9	112	34	33	22,4	18,9	17,5
25–29,9	57	12	8	18,0	19,5	17,2
30–34,9	24	4	2	20,7	29,2	35,0
35 felett	14	0	0	15,3	0	0
Összesen/átlagosan	656	712	726	35,1	34,9	34,5

* Az 1999/2000-es felvételi arányok azért térnek el jelentősebben a következő két tanévtől, mert 2000/2001-től pontosítottuk a kérdést, az egy éven belüli munkanélküliségre kérdeztünk rá.

79. megállapítás

A táblázatból jól látható a munkanélküliségi és a felvételi arány szoros összefüggése. Azokból az iskolákból, ahol a szülők munkanélküliségi aránya 5% alatt van, a tanulók 55–68 százaléka kerül a felsőoktatásba, ezzel szemben azokból, ahol a munkanélküliségi arány meghaladja a 20%-ot, a felvételi arány ennek harmada, 20–21%. Az összefüggést a korrelációs együttható is bizonyítja, az 1999/2000-es tanévben $-0,52$, a 2000/2001-esben $-0,45$, a 2001/2002 évben pedig $-0,44$.

92. táblázat Az általános iskolában nevelési segélyben részesülők és a felsőoktatási felvételi arányok összefüggése						
Segélyezett aránya (%)	Iskolák száma			Felvételi arány		
	1999/2000	2000/2001	2001/2002	1999/2000	2000/2001	2001/2002
10 alatt	94	115	124	59,5	53,6	57,1
10–14,9	78	110	120	44,9	48,1	43,3
15–19,9	91	106	117	41,8	38,0	34,6
20–24,9	85	103	109	34,5	25,5	27,4
25–29,9	67	77	89	26,7	27,4	25,5
30–34,9	74	69	53	20,9	24,3	24,2
35–39,9	35	41	36	23,6	21,5	15,9
40–49,9	69	60	51	18,8	18,9	16,7
50 felett	63	31	27	16,4	17,8	19,2
Összesen/átlagosan	656	712	726	35,1	34,9	34,5

80. megállapítás

A felsőoktatásba való bejutás esélye háromszoros azokban a középiskolákban, ahol az általános iskolában nevelési segélyben részesítettek aránya 10% alatti, azokhoz a középiskolákhoz képest, ahol az általános iskolában nevelési segélyben részesítettek aránya 50% feletti. A korrelációs együttható is bizonyítja az összefüggést: az 1999/2000-es tanévben $-0,50$, a 2000/2001-es tanévben $-0,42$, a 2001/2002 tanévben $-0,45$.

A felsőoktatásba felvettek arányának összefüggése a 9. osztályos tanulók általános iskoláiban működő szakkörök helyzetével

93. táblázat <i>Az általános iskolai szakkörök számának, a tanulói részvétel mértékének az összefüggése a felvételi arányokkal, 1999/2000–2001/2002</i>													
Szakkörök száma	Iskolák száma			Felvételi arány (F/L)			Részvételi szám	Iskolák száma			Felvételi arány (F/L)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
10 felett	16	16	28	29,7	31,8	32,1	3 felett	16	6	22	44,7	22,6	35,2
7–10	76	57	70	30,0	24,8	29,6	2,5–3	78	46	45	33,7	32,4	26,1
6–6,9	122	135	93	30,1	29,5	28,9	2–2,4	246	170	100	34,0	34,7	33,3
5–5,9	237	258	127	34,7	36,2	34,4	1,5–1,9	226	299	196	34,6	32,7	34,1
4–4,9	149	191	176	36,8	34,0	32,5	1–1,4	66	141	188	29,5	35,8	33,1
4 alatt	36	36	138	38,8	40,0	38,5	1 alatt	4	33	81	23,1	31,7	36,6
Összesen/átlag	636	693	632	33,9	33,6	33,4	Összesen/átlag	636	695	632	33,9	33,6	33,4

81. megállapítás

Mint látható, a felvételi arány nem függ össze azzal, hogy a tanuló olyan középiskolában tanul-e, ahol a beiratkozók általános iskoláiban sok vagy kevés szakkör működött. Hasonlóképpen nem mutatható ki összefüggés azzal kapcsolatban sem, hogy a 9. osztályt kezdő tanulók átlagosan hány szakkör munkájában vettek részt. A vizsgált három tanévben az átlagos korrelációs együttható a felvételi arány és az általános iskolában működő szakkörök száma között 0,29, a felvételi arány és a szakkörök átlagos száma között, amelyben a tanulók az általános iskolában tevékenykedtek 0,13.

A felsőoktatásba felvettek arányának összefüggése a középiskolába beiratkozó tanulók általános iskolai tanulmányi eredményeivel

94. táblázat <i>A 9. osztályosok általános iskolai tanulmányi eredményei és a felvételi arányok közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002</i>													
Osztályzatok átlaga	Matematika						Összes osztályzat						
	Iskolák száma			Felvételi arány (F/L)			Iskolák száma			Felvételi arány (F/L)			
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	
4,5 felett	47	46	41	70,5	73,0	72,4	79	74	65	69,1	69,0	70,9	
4,25–4,49	68	66	76	55,4	52,6	58,9	96	93	90	48,4	52,4	55,2	
4–4,24	90	83	79	47,2	48,4	47,8	77	112	103	41,9	42,4	42,5	
3,75–3,99	75	94	85	36,3	41,9	40,0	108	102	111	28,8	33,6	34,7	
3,5–3,74	95	89	90	26,9	29,1	31,1	92	125	119	21,7	21,6	22,8	
3–3,49	186	215	219	18,1	18,7	17,9	170	227	226	13,5	14,5	14,9	
3 alatt	95	119	136	10,4	10,3	12,0	34	50	65	8,4	8,3	8,8	
Összesen/átlag	656	712	726	35,1	34,9	34,5	656	783	779	35,1	34,9	34,5	

82. megállapítás

Az összefüggés a középiskolába bekerülők általános iskolai osztályzatai és a felsőoktatási felvételi arányok között nagyon szoros, szorosabb, mint az előzőekben tárgyalt mutatók bármelyike esetében. Azoknak a középiskoláknak a tanulói, amelyekbe a beiratkozó diákok általános iskolai jegyeinek átlaga 4,5 felett van, *nyolcszor* nagyobb eséllyel kerülhetnek a felsőoktatásba, mint azoké, akik nem érték el az általános iskolában a 3-as átlagot. Másképpen fogalmazva, *míg a 4,5 feletti általános iskolai*

átlagú tanulókat felvevő 70-80 középiskola több mint minden második tanulója bekerülhet a felsőoktatásba, addig a közepes átlag alatti általános iskolai tanulókat felvevő 34-65 középiskola diákjainak kevesebb, mint tizede reménykedhet abban, hogy bejut valamely egyetemre vagy főiskolára. A vizsgált három évben az átlagos korrelációs együttható a felvételi arány és az általános iskolai tantárgyak átlagosztályzatai között 0,81 volt, ez is igen szoros összefüggést jelez.

A felsőoktatásba felvettek arányának összefüggése a középiskolába beiratkozó tanulók általános iskolai nyelvtanulásának átlagos időtartamával

95. táblázat A középiskolát kezdő tanulók általános iskolai nyelvtanulásának átlagos időtartama és a felvételi arányok összefüggése, 1999/2000–2001/2002													
Általános iskolában							Magánúton						
Nyelvtanulás évei	Iskolák száma			Felvételi arány			Nyelvtanulás évei	Iskolák száma			Felvételi arány		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
6 felett	156	526	78	31,4	32,6	33,2	3 felett	89	148	136	36,1	32,9	34,1
5–5,9	396	159	446	34,9	34,7	34,5	2–2,99	305	348	376	32,4	34,4	34,4
4–4,9	74	7	182	35,1	56,1	33,2	2 alatt	227	188	219	34,6	32,6	34,2
3–3,9	6	1	25	29,9	33,7	33,1	–	–	–	–	–	–	–
Összesen/átlag	689	693	731	34,4	33,6	34,3	Összesen/átlag	621	684	731	34,4	33,6	34,3

83. megállapítás

Látható, hogy nincs összefüggés a felsőoktatási felvételi arány és az általános iskolai nyelvtanulás időtartama között.

A felsőoktatási felvételi írásbeli dolgozatok átlageredménye

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése azon települések nagyságával, amelyben a középiskola tanulóinak többsége általános iskoláit végezte

96. táblázat A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredménye és a középiskolások általános iskolai tanulmányainak székhelye közötti összefüggés, a főváros iskolái nélkül, 1999/2000–2001/2002							
Település-mutató	A jellemző település jellege	A középiskolák száma			Felvételi írásbelik átlaga		
		2000	2001	2002	2000	2001	2002
62–143	Nagyváros	138	131	102	8,2	8,7	8,2
33–61	Közepes város	96	86	65	8,1	8,1	8,0
15–32	Kisváros	192	180	131	7,4	7,5	7,3
7–14	Legkisebb város	146	157	115	7,5	7,4	7,5
1–6	Kistelepülés	38	35	24	7,0	7,0	6,9
	Összesen/átlag	610	589	437	7,8	7,8	7,8

84. megállapítás

A táblázatból megállapítható, hogy az írásbeli átlag a településnagysággal összhangban csökken. Azon középiskolák felvételi írásbeli dolgozatainak átlageredménye, melyek a legkisebb települések általános iskoláiból veszik fel tanulóikat, több mint egy ponttal alacsonyabb a nagyvárosok általános iskoláinak tanulóit képző középiskoláknál.

97. táblázat *A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredménye és a középiskolások általános iskolai tanulmányainak székhelye közötti összefüggés a főváros iskoláiban, 1999/2000–2001/2002*

A főváros általános iskoláiban végzettség aránya (%)	A középiskolák száma			Felvételi írásbelik átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
90 felett	19	18	35	8,1	8,6	8,4
80–89,9	20	29	27	7,3	7,8	7,8
70–79,9	18	31	28	6,9	8,2	6,3
60–69,9	11	27	22	8,1	6,2	7,0
50–59,9	3	23	16	4,4	6,7	3,5
50 alatt	2	1	5	8,9	6,2	5,4
Összesen/átlag	73	129	133	7,7	7,8	7,7

85. megállapítás

A főváros iskoláiban igen gyenge az összefüggés a felvételi írásbeli átlagok és az iskolákat kezdő tanulók általános iskoláinak telephelye között. Mindenesetre azon középiskolák diákjai, amelyek tanulóinak több mint 90%-a Budapesten járt általános iskolába, valamivel magasabb átlagú dolgozatokat írtak, mint azok, amelyekben nagyobb arányban tanulnak a vidékről bejáró tanulók.

A felvételi írásbeli átlageredmények és az általános iskolák településnagysága között tehát *nincs* szignifikáns összefüggés, ezt a korrelációs együtthatók is bizonyítják: az 1999/2000-es tanévre vonatkozóan $-0,09$, a 2000/2001-es tanév esetében $-0,07$, a 2001/2002-es tanév esetében pedig $-0,06$.

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése a középiskolába beiratkozó tanulók szüleinek átlagos iskolai végzettségével

98. táblázat *Az írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése a középiskolát kezdő tanulók szüleinek átlagos iskolai végzettségével, 1999/2000–2001/2002*

Szülők átlagos iskolázottsága (év)	A középiskolák száma			A dolgozatok átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
10–10,9	12	1	5	5,9	6,3	6,0
11–11,9	123	130	124	5,9	5,9	5,8
12–12,9	196	210	219	6,8	6,7	6,7
13–13,9	98	103	113	7,8	7,5	7,6
14–14,9	61	82	71	8,7	8,5	8,5
15 felett	24	34	38	8,9	9,0	9,0
Összesen/átlag	514	560	570	7,8	7,8	7,8

86. megállapítás

Erős összefüggés olvasható ki a táblázatból a középiskolát elkezdő diákok szüleinek átlagos iskolai végzettsége és a felvételi írásbeli dolgozatok átlagai között. Látható, hogy 2,7-3,0 ponttal magasabb azon középiskolák tanulói írásbeli dolgozatainak átlageredménye, amelyekbe a belépő tanulók szüleinek tanulási átlagideje 15 év feletti (diplomás), mint azokénak, ahol a tanulás átlagideje 11 év alatti (szakmunkás). A szülők iskolázottságának és a felvételi írásbeli dolgozatok eredményének szoros összefüggését bizonyítja a korrelációs együttható is, mely az 1999/2000-es tanévben $0,64$, a 2000/2001-es tanévben $0,62$, 2000/2001-es tanévben $0,62$.

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése a középiskolába beiratkozó tanulók anyagi hátterével

99. táblázat A munkanélküli szülők aránya és a felvételi írásbeli dolgozatok átlaga közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002						
A munkanélküliség aránya (%)	A középiskolák száma			A dolgozatok átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
5 alatt	19	139	138	9,0	8,5	8,4
5–9,9	117	208	235	8,4	7,4	7,6
10–14,9	130	142	127	7,4	6,8	6,8
15–19,9	111	42	46	7,1	6,7	6,4
20–24,9	83	17	19	6,6	6,3	6,1
25–29,9	33	8	4	6,1	5,4	6,4
30–34,9	12	4	1	6,6	6,1	6,3
35 felett	9	–	–	5,8	–	–
Összesen/átlag	514	560	570	7,8	7,8	7,8

100. táblázat Az általános iskolában nevelési segélyben részesülő tanulók aránya és a felvételi írásbeli dolgozatok átlaga közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002						
A nevelési segélyben részesülők aránya (%)	A középiskolák száma			A dolgozatok átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
10 alatt	90	102	111	8,6	8,3	8,4
10–14,9	71	102	107	7,8	8,1	7,9
15–19,9	81	95	100	7,6	7,6	7,5
20–24,9	77	78	85	7,6	7,1	7,3
25–29,9	63	60	62	7,0	7,6	7,1
30–34,9	42	48	36	6,5	6,8	6,7
35–39,9	24	28	25	6,7	6,5	5,8
40–49,9	26	31	31	6,2	6,2	6,5
50 felett	40	16	16	6,5	6,1	5,8
Összesen/átlag	514	560	570	7,8	7,8	7,8

87. megállapítás

A 99. és a 100. táblázatok adatai szoros összefüggést mutatnak a középiskolákba beiratkozók anyagi háttere és az iskolából felvételizők írásbeli átlaga között. Látható, hogy azoknak a középiskoláknak a felvételizői, amelyek iskolakezdő tanulóinak szülei között a munkanélküliek aránya 5%-nál kevesebb, átlagosan 2,3 ponttal jobb írásbeli dolgozatot írtak, mint azoknak az iskoláknak a diákjai, ahol a szülők munkanélküliségi aránya 30% feletti. Vagy a másik mutatót tekintve: azoknak a középiskoláknak a felvételizői, amelyek iskolakezdő tanulóit általános iskolásként 10%-nál kisebb arányban kaptak rendszeres nevelési segélyt, átlagosan 2-2,6 ponttal jobb írásbeli dolgozatot írnak, mint azoknak az iskoláknak a diákjai, ahol a nevelési segélyt kapók aránya 50% felett volt.

A szülők anyagi helyzetének és a felvételi írásbeli dolgozatok eredményének összefüggését bizonyítják a következő korrelációs együtthatók is:

Év	Munkanélküliség aránya			Nevelési segélyben részesülők aránya		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Írásbeli átlag	-0,44	-0,38	-0,36	-0,44	-0,37	-0,38

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése a középiskolát kezdő tanulók általános iskoláiban működő szakkörök helyzetével

101. táblázat A felvételi írásbeli átlageredmények és az általános iskolai szakköri tevékenység összefüggése, 1999/2000–2001/2002													
Általános iskolai szakkörök száma							Általános iskolai szakkörben való részvétel						
Szakkörök száma	A középiskolák száma			Az írásbeli felvételi dolgozatok átlaga			Látogatott szakkörök száma	A középiskolák száma			Az írásbeli felvételi dolgozatok átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
10 felett	13	14	18	8,1	7,8	7,2	3 felett	14	3	15	8,2	7,4	7,4
7–10	60	32	47	7,5	7,4	7,4	2,5–3	54	37	34	7,6	7,5	6,9
6–6,9	91	100	73	7,3	7,4	7,3	2–2,49	196	130	78	7,6	7,5	7,6
5–5,9	186	200	101	7,7	7,9	7,8	1,5–1,99	177	230	152	7,8	7,8	7,6
4–4,9	119	159	141	8,1	7,6	7,4	1–1,49	56	110	150	7,3	7,6	7,5
4 alatt	31	29	109	7,8	8,1	8,1	1 alatt	3	24	60	7,3	7,7	8,5
Összesen/átlag	500	534	489	7,8	7,8	7,8	Összesen/átlag	500	534	489	7,8	7,8	7,8

88. megállapítás

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredménye nem függ össze sem a szakkörök számával, amelyek a középiskolákban továbbtanulók korábbi általános iskoláiban működtek – a korrelációs együtthatók 2000-ben 0,38, 2001-ben 0,31, 2002-ben 0,25 –, sem azzal, hogy hány szakkör munkájában vettek részt: a korrelációs együtthatók 2000-ben 0,23, 2001-ben 0,11 és 2002-ben 0,09.

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése a 9. osztályosok általános iskolai tanulmányi eredményeivel

102. táblázat A felvételi írásbeli átlageredmények összefüggése a 9. osztályosok általános iskolai tanulmányi eredményeivel, 1999/2000–2001/2002													
Matematika							Összes tantárgy						
Osztályzatok átlaga	A középiskolák száma			Az írásbeli felvételi dolgozatok átlaga			Osztályzatok átlaga	A középiskolák száma			Az írásbeli felvételi dolgozatok átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
4,5 felett	47	46	41	9,0	9,0	9,0	4,5 felett	79	72	64	8,8	8,8	8,8
4,25–4,49	68	66	75	8,8	8,1	8,3	4,25–4,49	95	88	87	7,6	7,9	8,0
4–4,24	88	82	79	7,7	7,8	7,8	4–4,24	76	96	94	7,3	7,4	7,4
3,75–3,99	72	89	83	7,1	7,3	7,2	3,75–3,99	99	83	90	6,5	6,7	7,0
3,5–3,74	87	77	78	6,5	6,6	6,8	3,5–3,74	75	89	91	6,2	6,0	6,1
3–3,49	122	155	160	6,2	6,0	5,9	3–3,49	78	123	128	5,3	5,4	5,5
3 alatt	30	45	54	4,6	4,3	5,1	3 alatt	12	9	16	4,1	4,2	4,7
Összesen/átlag	514	560	570	7,8	7,8	7,8	Összesen/átlag	514	560	570	7,8	7,8	7,8

89. megállapítás

Szoros az összefüggés az egyes középiskolába beiratkozók általános iskolai jegyeinek átlaga és az iskola tanulói felvételi írásbeli dolgozatainak átlaga között. Azoknak az iskoláknak a tanulói, amelyekbe a beiratkozó tanulók általános iskolai osztályzatainak átlaga 4,5 felett van, előreláthatólag 4,1–4,7 ponttal magasabb felvételi írásbeli átlagot produkálnak, mint azoké, amelyek beiratkozó tanulóinak általános iskolai átlagos osztályzata 3 alatt van.

Az összefüggés szorosságát a korrelációs együtthatók is jelzik:

Év	Matematika osztályzatok			Összes osztályzat átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Írásbeli átlag	0,69	0,71	0,72	0,74	0,75	0,74

A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredményének összefüggése a középiskolát elkezdők általános iskolai nyelvtanulásának átlagos időtartamával

103. táblázat A felvételi írásbeli dolgozatok átlageredménye és az általános iskolai idegennyelvtanulás átlagos időtartama közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002									
Általános iskolában					Magánúton				
Nyelvtanulás évei	Iskolák száma		Írásbeli átlag		Nyelvtanulás évei	Iskolák száma		Írásbeli átlag	
	2001	2002	2001	2002		2001	2002	2001	2002
7 felett	161	1	7,5	8,3	4 felett	21	26	8,2	7,3
6,5–6,9	113	11	7,8	8,5	3–4	97	76	7,4	8,0
6–6,4	130	41	7,8	7,6	2,5–2,9	116	104	7,5	7,6
5,5–5,9	91	163	7,6	7,9	2–2,4	151	190	8,0	7,6
5–5,4	33	186	7,7	7,7	1–1,9	133	166	7,4	7,8
5 alatt	7	158	7,7	7,4	1 alatt	10	8	7,8	6,8
Összesen/átlag	535	670	7,7	7,7	Összesen/átlag	528	570	7,7	7,7

90. megállapítás

Nem fedezhető fel semmilyen összefüggés a felvételi írásbeli dolgozatok átlageredménye és az általános iskolai idegennyelvtanulás átlagos időtartama között.

A felvételre jelentkezők által letett nyelvvizsgák aránya

A felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató) összefüggése a települések nagyságával, amelyben a középiskola tanulóinak többsége általános iskoláit végezte

104. táblázat A felvételizők általános iskolájának településtípusa és nyelvvizsgaarányaik összefüggése a főváros iskolái nélkül, 1999/2000–2001/2002							
Település-mutató	A jellemző település jellege	A középiskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		
		2000	2001	2002	2000	2001	2002
62–143	Nagyváros	121	117	113	57,7	55,1	58,9
33–61	Közepes város	89	83	91	55,4	57,9	57,7
15–32	Kisváros	179	171	179	41,8	41,1	39,2
7–14	Legkisebb város	140	148	154	40,1	39,1	40,2
1–6	Kistelepülés	35	35	30	33,7	35,6	30,2
	Összesen/átlag	564	554	567	48,6	47,7	48,5

91. megállapítás

Az összefüggés a kistelepülésektől a közepes nagyságú városokig meglehetősen erős, hiszen azokban a középiskolákban, amelyeknek tanulói többségükben e települések általános iskoláiba jártak, a felsőoktatási felvételre jelentkező nyelvvizsgával rendelkezők aránya a településnagysággal együtt emelkedik.

Az összefüggés azonban valamivel gyengébb a főváros középiskoláinál, bár a nyelvvizsgaarány jelentősen csökken, a kisebb települések általános iskoláiból beiratkozó tanulók arányának növekedése esetén, de ez a csökkenés nem konzekvens. Így összességében az összefüggés gyengének mondható, ezt jelzi a korrelációs együttható, amely az 1999/2000 tanévben $-0,28$, a 2000/2001 tanévben $-0,26$, a 2001/2002 tanévben $-0,26$.

Ennek ellenére elmondható, hogy *a kistelepülések általános iskoláiból utánpótlást merítő középiskolákból a felsőoktatási felvételre jelentkezők nyelvvizsgaaránya közel 20%-kal kevesebb, mint a nagyvárosok és a főváros iskoláiból jelentkezőknek.*

105. táblázat *A nyelvvizsgaarányok összefüggése a középiskolások általános iskolai tanulmányainak székhelyével a főváros iskoláiban, 1999/2000–2001/2002*

A főváros általános iskoláiban végzettek aránya (%)	A középiskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
90 felett	20	17	37	73,6	86,4	83,4
80–89,9	21	30	29	59,8	64,7	61,4
70–79,9	20	35	29	39,3	68,5	32,7
60–69,9	15	31	30	59,9	27,4	30,2
50–59,9	7	27	21	13,5	32,3	7,1
50 alatt	3	9	7	8,2	21,3	17,4
Összesen/átlag	86	149	153	59,6	56,8	57,3

A felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató) és a középiskolát kezdők szüleinek átlagos iskolai végzettsége közötti összefüggés

106. táblázat *Összefüggés a felvételizők nyelvvizsgaaránya és a 9. osztályosok szüleinek átlagos iskolai végzettsége között, 1999/2000–2001/2002*

A szülők iskolázottsága (év)	Iskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
10–10,9	32	14	18	4,6	4,8	4,1
11–11,9	209	214	213	12,5	13,4	12,3
12–12,9	221	242	259	31,7	28,9	29,7
13–13,9	101	114	120	58,2	51,5	52,6
14–14,9	62	85	73	91,4	84,5	87,5
15 felett	25	34	37	93,8	97,6	99,7
Összesen/átlag	650	703	720	50,1	49,6	49,7

92. megállapítás

Azokban a középiskolákban, ahol a tanulmányaikat megkezdő diákok szüleinek tanulással töltött éveinek átlaga 15 év feletti, *több mint hússzor* annyi a felvételre jelentkezők nyelvvizsgáinak aránya, mint azokban, ahol a szülők iskolázottsági éveinek átlaga kevesebb 11 évnél. Az összefüggés tehát igen erős a szülők tanulással töltött évei és a felvételre jelentkezők nyelvvizsgaaránya között. Ezt a megállapítást a következő korrelációs együtthatók is megerősítik.

Év	Apa iskolázottsága			Anya iskolázottsága			Szülők iskolázottsága		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Nyelvvizsgaarány	0,75	0,73	0,73	0,75	0,74	0,75	0,75	0,74	0,74

A felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató) és a középiskolát kezdők szüleinek anyagi helyzete közötti összefüggés

107. táblázat A középiskolát kezdő tanulók szüleinek munkanélküliségi aránya, a nevelési segélyben részesültek aránya és a felvételizők nyelvvizsgaaránya közötti kapcsolat, 1999/2000–2001/2002

Munkanélküliségi arány							Nevelési segélyben részesültek aránya						
Munkanélküli arány (%)	Iskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)			Segélyezettek aránya (%)	Iskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
5 alatt	19	146	155	92,5	81,0	76,7	10 alatt	94	114	124	85,9	77,2	77,6
5–9,9	122	240	273	79,0	44,2	47,4	10–14,9	78	110	120	55,8	60,4	58,3
10–14,9	157	194	181	41,7	26,7	25,8	15–19,9	91	106	118	48,5	50,0	43,1
15–19,9	149	73	71	33,5	18,6	17,5	20–24,9	84	101	108	41,5	29,3	35,0
20–24,9	111	34	33	23,3	15,1	14,4	25–29,9	66	76	88	32,4	42,0	30,3
25–29,9	56	12	6	17,2	12,4	7,3	30–34,9	73	76	53	23,8	22,3	26,4
30–34,9	24	4	2	18,8	7,6	3,9	35–39,9	34	33	35	24,8	21,4	15,6
35 felett	12	—	—	3,8	—	—	40–49,9	69	60	50	14,9	17,5	20,1
							50 felett	61	27	25	19,1	16,5	12,2
Összesen/átlag	650	703	721	50,1	49,6	49,7	Összesen/átlag	650	703	721	50,1	49,6	49,7

93. megállapítás

Mindkét szempontból képzett mutatók azt jelzik, hogy szoros a kapcsolat a középiskolát kezdő tanulók szüleinek anyagi helyzete és a felsőoktatásba jelentkezők nyelvvizsgaarányai között. Azokban a középiskolákban, amelyekben a 9. osztályokba belépők szüleinek munkanélküliségi aránya 5% alatt van, a felsőoktatásba jelentkezők között a nyelvvizsgaarányok *tízszer nagyobbak*, mint azokban, ahol a szülők munkanélküliségi aránya 30% feletti.

A nyelvvizsgaarány a felsőoktatásba jelentkezők között *négy-hatszor nagyobb* azokban a középiskolákban, amelyekbe a belépő tanulókat az általános iskolában 10%-nál kisebb arányban részesítették rendszeres nevelési segélyben, mint azokban, ahol a támogatásra szoruló aránya 50% feletti volt.

Az összefüggés meglétét a szülők anyagi helyzete és a felvételre jelentkezők nyelvvizsgaaránya között a következő korrelációs együtthatók is megerősítik:

Év	Munkanélküliség aránya			Nevelési segélyben részesülők aránya		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Nyelvvizsgaarány	0,55	0,51	0,48	0,49	0,43	0,44

94. megállapítás

Nem függ össze a nyelvvizsgaaránnyal sem azon szakkörök száma, amelyek azokban az általános iskolákban működtek, ahonnan a tanulók a középiskolákba jöttek, sem pedig az, hogy hány szakkör munkájában vettek részt a diákok. Ezt mutatják a korrelációs együtthatók is:

Év	Szakkörök száma az általános iskolában			Szakköri részvétel az általános iskolában		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Nyelvvizsgaarány	0,36	0,30	0,15	0,25	0,08	0,04

A felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató) és a beiratkozó tanulók általános iskoláiban meglévő szakkörök helyzete közötti összefüggés

108. táblázat A felsőoktatásba jelentkezők nyelvvizsgaaránya és a kilencedikesek általános iskoláinak szakköri jellemzői közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002

Iskolai szakkörök száma							Szakkörökben való részvétel						
Szakkörök száma	Iskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)			Látogatott szakkörök száma	Iskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
10 felett	15	16	28	54,6	55,5	32,0	3 felett	15	6	22	60,4	43,9	48,7
7–10	77	57	69	42,6	36,1	28,8	2,5–3	78	46	45	42,1	50,2	36,0
6–6,9	219	132	92	38,2	39,8	60,8	2–2,4	239	166	98	45,8	47,8	44,2
5–5,9	232	257	127	49,7	51,1	90,5	1,5–1,9	224	298	193	54,6	46,6	46,7
4–4,9	150	192	175	52,6	48,3	66,6	1–1,4	70	143	190	43,3	50,2	46,1
4 alatt	36	36	139	60,7	68,7	12,8	1 alatt	4	33	82	27,2	54,0	59,3
Összesen/átlag	629	690	630	48,6	48,7	52,1	Összesen/átlag	630	692	630	48,6	48,2	47,1

A felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató) összefüggése a beiratkozó tanulók általános iskolai tanulmányi eredményeivel

109. táblázat A felsőoktatásba jelentkezők nyelvvizsgaaránya és a kilencedikesek általános iskolai tanulmányi eredményei közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002

Matematika							Összes tantárgy						
Osztályzatok átlaga	A középiskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)			Osztályzatok átlaga	A középiskolák száma			Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002		2000	2001	2002	2000	2001	2002
4,5 felett	47	46	41	92,1	94,1	95,8	4,5 felett	79	72	64	90,3	89,3	89,2
4,25–4,49	68	66	78	69,5	69,8	73,3	4,25–4,49	96	88	87	55,1	62,1	68,7
4–4,24	90	83	79	54,5	55,5	56,5	4–4,24	77	101	97	43,9	47,3	44,7
3,75–3,99	75	93	86	36,5	43,3	38,9	3,75–3,99	108	94	99	26,7	30,0	30,6
3,5–3,74	95	90	90	24,1	28,1	31,7	3,5–3,74	93	110	111	17,3	19,9	22,9
3–3,49	185	213	220	16,9	16,5	17,3	3–3,49	167	202	211	8,8	10,4	10,9
3 alatt	90	112	128	5,4	4,7	8,0	3 alatt	30	36	51	3,2	3,0	5,9
Összesen/átlag	650	703	720	50,1	49,6	49,7	Összesen/átlag	650	703	720	50,1	49,6	48,8

95. megállapítás

Az összefüggés erős az általános iskolai jegyek átlaga és a felvételi vizsgára jelentkezők nyelvvizsgaaránya között. Azokban a középiskolákban, ahol 4,5 feletti általános iskolai átlaggal jönnek a tanulók, tizenöt-harmincszoros a felvételre jelentkezők nyelvvizsgaaránya, mint amelyekbe közepes alatti átlaggal érkeznek a diákok. A 4,5 feletti általános iskolai matematikai osztályzati átlag is tizenkét-hússzoros nyelvvizsgaarányt prognosztizál, mint a 3-as alatti.

Az összefüggés szorosságát a korrelációs együtthatók is jelzik.

Év	Matematika osztályzatok átlaga			Összes osztályzat átlaga		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Nyelvvizsgaarány	0,71	0,71	0,73	0,75	0,74	0,74

A felvételre jelentkezők (J) által letett nyelvvizsgák (Ny) aránya (Ny/J mutató) és a beiratkozó tanulók általános iskolai nyelvtanulásának átlagos időtartama közötti összefüggés

110. táblázat A felsőoktatásba jelentkezők nyelvvizsgaaránya és a kilencedikesek általános iskolai nyelvtanulásának átlagos időtartama közötti összefüggés, 1999/2000–2001/2002

Nyelvtanulás évei	Általános iskolában				Magánúton				
	Iskolák száma		Nyelvvizsgaarány (Ny/J)		Nyelvtanulás évei	Iskolák száma		Nyelvvizsgaarány (Ny/J)	
	2001	2002	2001	2002		2001	2002	2001	2002
7 felett	200	1	44,9	82,1	4 felett	27	31	58,7	39,2
6,5–6,9	140	13	51,1	53,5	3–3,99	122	102	42,3	54,6
6–6,4	185	64	48,1	41,9	2,5–2,99	157	139	44,3	44,7
5,5–5,9	114	199	50,0	50,8	2–2,49	187	235	55,8	46,2
5–5,49	44	240	47,6	50,7	1–1,99	178	209	43,5	50,2
5 alatt	8	210	58,3	42,9	1 alatt	11	11	57,8	52,3
Összesen/átlag	691	727	48,2	48,0	Összesen/átlag	682	727	48,1	48,0

96. megállapítás

A felvételre jelentkezők nyelvvizsgaarányával nem függ össze sem az, hogy az általános iskolában hány évig tanult idegen nyelvet, sem az, hogy magánúton mennyi ideig tette ezt. A korrelációs együttható az iskolai nyelvtanulás esetében 0,35, a magánúton való nyelvtanulás esetében 0,30.

A tanulmányi versenyek (OKTV, OSZTV és egyéb versenyek) pontszámai

A tanulmányi versenyeken elért eredmények összefüggése a települések nagyságával, amelyekben a középiskola tanulóinak többsége általános iskoláit végezte

A tanulmányi versenyek pontszámai és arányai nem hasonlíthatók össze közvetlenül egymással, hisz nyilvánvalóan egy kisebb létszámú iskolai csoport esélye a versenypontok megszerzéséhez kisebb, mint egy nagyobb létszámúé. Ezért a továbbiakban a száz 12. osztályos középiskolai tanulóra jutó pontszámokat vizsgáljuk.

111. táblázat A 9. osztályosok általános iskoláinak településmérete és az országos versenyek összefüggése száz 12. osztályos tanulóra vetítve a főváros iskolái nélkül, 1999/2000–2001/2002

Település-mutató	A jellemző település jellege	A középiskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
		2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
62–143	Nagyváros	137	130	125	14,5	14,1	16,0	20,6	24,2	21,9	98,5	98,7	108,1
33–61	Közepes város	93	92	98	9,6	10,5	10,7	27,7	26,2	25,3	105,7	110,1	109,4
15–32	Kisváros	190	182	192	5,8	5,9	5,3	29,8	23,3	26,1	66,1	65,3	57,5
7–14	Legkisebb város	145	161	166	6,0	5,6	5,4	12,3	11,9	11,8	38,4	41,7	45,3
1–6	Kistelepülés	39	39	35	2,8	2,6	1,8	7,5	7,3	8,4	35,4	15,7	23,0
	Összesen	604	604	616	8,7	8,6	8,8	22,2	20,6	20,8	74,3	73,5	74,5

97. megállapítás

Látható, hogy a száz 12. osztályos tanulóra jutó OKTV-pontok tekintetében meglehetősen szoros az összefüggés a településnagyság és a szerzett pontszám között, bár a kisvárosok általános iskoláiból utánpótlódó középiskolák némileg kevesebb pontot szereztek a legkisebb városok tanulóit képző középiskoláknál. A nagyvárosok általános iskoláiból merítő középiskolák esetében öt-nyolcszor akkora a száz főre jutó OKTV-pontok száma, mint a kistelepülések általános iskoláinak tanulóit felvevő középiskolák esetében.

Az OSZTV-pontok vonatkozásában nem látható következetes összefüggés a középiskolák által szerzett pontok és a között, hogy milyen nagyságú településtípusok általános iskoláinak tanulóit képezik tovább.

Az egyéb versenyek tekintetében már van egyfajta összefüggés, bár nem olyan erős, mint az OKTV-k esetében, hiszen a közepes nagyságú városok általános iskoláit továbbképző középiskolák megelőzik a nagyvárosok általános iskoláit felvevő középiskolákat.

<i>112. táblázat A 9. osztályosok általános iskoláinak településmérete és az országos versenyek összefüggése száz tanulóra vetítve a főváros iskoláiban, 1999/2000–2001/2002</i>												
A főváros általános iskoláiban végzetek aránya (%)	A középiskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
90 felett	24	45	45	32,3	28,5	34,0	1,9	2,1	3,8	102,9	92,3	96,6
80–89,9	24	35	32	13,5	45,9	41,2	12,8	19,9	7,1	46,2	159,3	130,0
70–79,9	23	37	34	41,4	1,9	3,2	37,3	49,9	36,2	129,3	33,5	31,9
60–69,9	16	29	32	24,2	5,3	11,8	54,4	35,8	44,2	73,0	17,6	44,5
50–59,9	6	14	20	0,7	33,8	0,6	68,8	18,7	45,7	11,8	120,3	23,8
50 alatt	3	5	7	147,0	31,5	28,5	4,4	62,4	34,3	0,0	51,5	79,3
Összesen/átlag	93	165	170	26,8	22,6	19,7	28,3	26,8	26,5	80,0	81,8	68,5

A táblázatból látható, hogy főváros középiskoláiban nem függ a különböző versenyeken való eredményesség attól, hogy a tanulók milyen arányban jöttek egyéb települések általános iskoláiból.

A korrelációs együtthatók megerősítik az előző megállapításokat a versenyeken szerzett pontszámok és az általános iskolák településtípusai között.

Pontszámok 1997–2001	Általános iskola települése		
	2000	2001	2002
OKTV	0,20	0,20	0,19
OSZTV	0,04	0,5	0,04
Egyéb versenyek	0,22	0,18	0,18

A tanulmányi versenyeken elért eredmények összefüggése a beiratkozó tanulók szüleinek átlagos iskolai végzettségével

113. táblázat A középiskolát kezdő tanulók szüleinek átlagos iskolai végzettsége és az országos versenyek eredményei száz 12. osztályos tanulóra vetítve, 1999/2000–2001/2002

Szülők iskolázottsága	Iskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
11 évig	44	23	26	0,6	2,4	0,0	10,3	9,4	14,0	13,5	27,4	11,1
11,1–12 év	219	230	229	1,3	0,5	0,4	22,8	22,8	22,2	24,2	22,5	22,2
12,1–13 év	235	253	268	3,4	3,1	2,7	36,0	31,3	32,8	50,4	42,1	45,4
13,1–14 év	109	130	133	10,6	10,4	10,7	18,7	21,3	15,9	113,0	99,4	99,9
14,1–15 év	67	94	83	37,8	35,3	34,2	2,4	5,1	7,5	177,1	195,4	178,0
15 felett	26	39	47	99,6	78,6	82,2	0,4	0,3	1,4	287,8	218,6	238,5
Összesen/átlag	700	769	786	11,3	11,6	11,2	23,1	22,0	22,1	75,1	75,2	73,2

98. megállapítás

Az OKTV-n és az egyéb versenyeken szerzett száz 12. osztályos tanulóra jutó pontok szoros összefüggésben vannak a szülők iskolázottságával. Az OSZTV-ken szerzett pontok nem mutatnak ilyen összefüggést. Az OKTV-n és az egyéb versenyeken azok a középiskolák vezetnek, ahol a szülők iskolázottsága nagyobb. Azok a középiskolák, ahol a szülők tanulással töltött éveinek átlaga 13 évnél kevesebb, az OKTV-n szerzett pontok aránya a 15 iskolázottsági év feletti csoport *huszada-harmincada*. Azok a középiskolák, ahol a szülők tanulással töltött éveinek átlaga 12 évnél kevesebb, az egyéb versenyeken szerzett pontok aránya a 15 iskolázottsági év feletti csoport *hetede-nyolcada*.

Nagyon érdekes az OSZTV pontjainak a megoszlása. Minthogy ezeken a versenyeken a szakközépiskolák tanulói vesznek részt, azoknak a középiskoláknak a tanulói érik el a legmagasabb pontszámokat, akiknek szülei átlagosan 11-13 évet töltöttek el tanulással, ezeket követik azok a középiskolák, ahol a szülők átlagos iskolázottsága 13-14 év. E két iskolacsoportnál jóval kevesebb pontot szereztek azok az iskolák, ahol a szülők 14 évnél többet töltöttek el tanulással (ezek többségükben gimnáziumok), és azok, amelyekben a tanulók szülei átlagosan 11 évnél kevesebbet tanultak.

A korrelációs együtthatók természetesen igazolják a fenti megállapításokat, a szülők iskolázottságának az összefüggése az OSZTV esetében nem áll fenn, az OKTV esetében közepes, az egyéb versenyek esetében valamivel erősebb.

Versenyek 1997–2001	Apa	Apa	Apa	Anya	Anya	Anya
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
OKTV	0,41	0,38	0,38	0,38	0,38	0,35
OSZTV	-0,07	-0,12	-0,08	-0,05	-0,10	-0,10
Egyéb versenyek	0,45	0,40	0,40	0,44	0,40	0,40

99. megállapítás

Az OKTV-pontok vonatkozásában a középiskolák két csoportra bonthatók. Egy kisebb részük (egyötöde) szerzi meg az OKTV-pontok több mint 60%-át, ahol a szülők anyagi helyzete a legjobb (a munkanélküliségi arány 5% alatti és az általános iskolában nevelési segélyben részesülők aránya 10% alatt marad), a többi iskolának jut az OKTV-pontok 40%-a. Az összefüggés a szülők anyagi helyzete és a versenyeken szerzett pontok között a korrelációs együtthatók szerint nem szignifikáns (-0,2 alatti).

Az egyéb versenyek tekintetében a helyzet hasonló. Az OSZTV-pontok és a szülők anyagi helyzete között semmilyen összefüggés nincs.

A tanulmányi versenyeken elért eredmények összefüggése a beiratkozó tanulók anyagi helyzetével

114. táblázat *A középiskolát kezdő tanulók szülei munkanélküliségi arányának és az országos versenyek száz 12. osztályos tanulóra vetített pontszámainak az összefüggése, 1999/2000–2001/2002*

Munkanélküliségi arány (%)	Iskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
5 alatt	22	165	174	97,4	35,0	31,5	3,2	20,0	18,9	277,5	150,8	140,3
5–9,9	134	259	291	26,4	7,4	8,9	20,1	25,6	23,4	141,4	77,7	77,3
10–14,9	167	203	194	4,8	2,9	1,9	29,3	23,9	27,4	71,7	37,5	37,3
15–19,9	159	84	78	3,7	3,5	3,8	27,6	17,4	11,9	53,4	28,3	21,5
20–24,9	113	38	37	1,5	0,5	0,4	21,4	8,3	18,6	24,1	30,7	15,5
25 felett	105	20	12	4,1	3,5	1,4	14,3	15,2	7,0	21,4	4,0	12,4
Összesen/átlag	700	769	786	11,3	11,4	14,1	23,1	22,2	22,1	75,1	74,8	73,2

115. táblázat *Az általános iskolában nevelési segélyben részesült középiskolát kezdő tanulók arányának és az országos versenyek száz 12. osztályos tanulóra vetített pontszámainak az összefüggése, 1999/2000–2001/2002*

Segélyezett aránya (%)	Iskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
10 alatt	100	129	145	37,3	28,4	26,0	14,2	19,6	14,9	179,7	148,0	123,8
10–14,9	84	119	128	12,4	14,7	13,2	35,7	24,1	21,4	98,7	103,5	101,2
15–19,9	99	113	122	12,9	11,2	9,5	22,3	25,3	23,5	84,6	77,1	74,7
20–24,9	91	109	115	6,5	7,7	11,4	22,5	22,3	28,8	52,8	60,1	75,4
25–29,9	71	81	91	5,0	8,6	6,5	29,4	26,5	22,9	57,3	54,8	40,8
30–39,9	11	118	96	1,2	3,2	1,4	20,3	18,9	26,5	33,7	30,4	25,7
40 felett	144	100	89	2,7	1,9	0,6	21,5	16,7	17,8	21,1	21,7	22,6
Összesen/átlag	700	769	786	11,3	11,6	11,2	23,1	22,0	22,1	75,1	75,2	73,2

A tanulmányi versenyeken elért eredmények összefüggése a beiratkozó tanulók általános iskoláiban meglévő szakkörök helyzetével

116. táblázat *Az általános iskolai szakkörök helyzetének és az országos versenyek pontszámainak az összefüggése, 1999/2000–2001/2002*

Az általános iskolai szakkörök száma												
Iskolai szakkörök száma	Iskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
4 alatt	37	43	145	6,3	2,1	9,0	17,1	18,9	21,4	20,1	34,4	51,6
4–4,9	468	208	188	8,5	3,7	8,0	26,8	22,7	25,5	63,0	44,1	54,0
5–5,9	259	286	139	5,9	8,1	13,9	27,1	22,0	22,8	57,7	67,9	84,8
6–6,9	140	147	102	14,4	19,6	13,2	18,2	24,9	21,2	86,8	109,0	103,4
7–10	78	68	79	29,7	37,3	12,7	15,5	12,5	18,9	152,5	148,6	90,5
10 felett	18	17	28	32,6	34,0	31,3	2,6	4,7	15,9	130,4	124,5	126,0

Összesen	700	769	681	11,4	11,3	11,7	23,1	21,8	22,4	75,1	74,5	74,6
Az általános iskolai szakkörökben való részvétel száma												
Szakkörben való részvétel	Iskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
1 alatt	4	36	84	0,0	19,4	10,2	0,0	1,5	18,1	110,5	97,5	62,7
1–1,49	76	161	202	3,4	9,7	10,2	18,8	24,6	26,6	46,8	66,1	64,3
1,5–1,99	250	319	210	7,0	10,9	14,6	25,8	20,8	19,5	62,8	77,5	87,3
2–2,49	276	193	114	15,1	10,1	7,0	23,4	23,3	22,6	89,9	76,9	72,9
2,5–3	78	53	49	18,6	14,5	21,1	18,1	26,4	21,4	76,5	67,3	104,6
3 felett	16	7	22	7,3	127,7	4,4	20,1	21,3	26,0	112,0	103,0	31,9
Összesen	700	769	681	11,3	11,6	11,6	23,1	22,0	22,4	75,1	75,2	74,8

100. megállapítás

Mind a 116. táblázat, mind a 119. táblázatban látható korrelációs együtthatók azt bizonyítják, hogy sem az általános iskolai szakkörök száma, sem az azokban való részvétel nincs összefüggésben a különböző középiskolai versenyeken szerzett pontokkal.

A tanulmányi versenyeken elért eredmények összefüggése a beiratkozó tanulók általános iskolai tanulmányi eredményeivel

117. táblázat A középiskolát kezdő tanulók általános iskolai eredményeinek összefüggése az országos versenyek eredményeivel, 1999/2000–2001/2002												
Osztályzatok átlaga	Iskolák száma			OKTV-pontszám			OSZTV-pontszám			Egyéb versenyek pontszáma		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Matematika osztályzatok átlaga												
4,5 felett	47	48	42	56,7	59,3	58,8	18,2	17,1	12,0	245,7	241,3	247,3
4,25–4,49	69	68	78	14,8	18,1	22,5	25,3	26,4	20,5	123,2	133,0	135,4
4–4,24	92	90	83	13,0	15,7	17,1	12,9	15,2	16,3	90,2	88,0	88,5
3,75–3,99	81	99	93	9,5	9,0	6,0	37,4	19,6	20,1	59,5	68,2	63,3
3,5–3,74	99	98	98	2,3	4,3	5,1	28,0	27,4	31,4	36,1	48,2	47,7
3–3,49	205	227	236	1,9	1,2	1,1	22,9	25,1	24,6	31,4	32,9	35,6
3 alatt	107	139	155	0,2	0,1	0,2	18,7	20,2	23,4	18,3	19,9	18,5
Összesen	700	769	785	11,3	11,6	11,2	23,1	22,0	22,1	75,1	75,2	73,2
Összes osztályzat átlaga												
4,5 felett	78	74	66	46,7	49,4	49,4	16,7	16,3	7,6	214,0	217,5	221,4
4,25–4,49	100	91	89	10,6	16,9	21,3	21,2	19,9	22,1	91,0	114,2	109,9
4–4,24	80	109	104	9,9	8,8	7,5	15,0	15,0	14,3	76,8	61,8	65,8
3,75–3,99	115	102	109	4,5	6,0	5,0	30,9	25,0	27,6	38,0	56,7	58,2
3,5–3,74	102	122	121	2,2	1,7	3,0	31,7	36,4	36,5	40,9	38,9	43,7
3–3,49	186	223	231	0,3	0,5	0,5	24,5	22,3	22,6	24,0	24,5	26,4
3 alatt	39	48	65	0,2	0,1	0,2	15,1	15,9	23,0	13,5	25,5	20,0
Összesen	700	769	785	11,3	11,6	11,2	23,1	22,0	22,1	75,1	75,2	73,2

101. megállapítás

Az összefüggés az OKTV és az egyéb versenyek esetében egyértelmű, az OSZTV-k esetében viszont nincs. *Az OKTV-n a pontok 80%-át, az egyéb versenyeken a pontok 58%-át azoknak a középiskoláknak a diákjai szerzik meg, amelyekbe a beiratkozó diákok együttesének általános iskolai átlageredménye 4,25 felett van. Ez a 155-178 iskola kevesebb mint egyötöde a magyar középiskoláknak.*

A korrelációs együtthatók:

Versenyek	Matematika			Összes tárgy átlaga		
	2000	2001	2001	2000	2001	2001
OKTV 1997–2001	0,30	0,32	0,33	0,31	0,33	0,33
OSZTV 1997–2001	0,06	0,056	0,056	0,02	0,01	0,01
Egyéb versenyek 1997–2001	0,43	0,40	0,41	0,42	0,40	0,40

A tanulmányi versenyeken elért eredmények összefüggése a beiratkozó tanulók általános iskolai nyelvtanulásának átlagos időtartamával

118. táblázat A középiskolát kezdő tanulók általános iskolai nyelvtanulásának összefüggése az országos versenyek eredményeivel, 1999/2000–2001/2002

Általános iskolában									Magánúton								
Nyelvtanulás évei	Iskolák száma		OKTV		OSZTV		Egyéb versenyek		Nyelvtanulás évei	Iskolák száma		OKTV		OSZTV		Egyéb versenyek	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002		2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
7 felett	222	1	28,2	43,3	15,0	0,0	141,6	0,0	4 felett	23	31	37,9	9,1	18,8	11,3	60,2	54,6
6,5–6,9	150	13	7,9	4,1	26,2	5,8	69,4	33,3	3–3,9	139	115	25,7	26,6	14,6	15,9	116,1	108,3
6–6,4	208	66	3,8	9,7	24,7	28,6	47,5	75,1	2,5–2,9	177	155	17,4	18,8	19,8	17,2	111,7	110,9
5,5–5,9	126	222	1,6	8,0	27,7	27,2	32,3	57,2	2–2,4	208	242	4,6	8,1	25,0	29,0	51,4	72,5
5–5,4	53	257	6,4	10,1	12,7	24,9	28,6	76,8	1–1,9	199	231	1,2	1,0	26,7	22,3	36,2	28,2
5 alatt	10	227	20,2	17,7	27,0	10,0	30,6	89,5	1 alatt	23	12	6,1	26,8	22,7	15,5	26,4	49,9
Összesen	769	786	11,6	11,2	22,0	22,1	75,2	73,2	Összesen	769	786	11,6	11,2	22,0	22,1	75,2	73,2

102. megállapítás

A versenyeken szerzett pontok és a középiskolákba beiratkozó tanulók általános iskolai nyelvtanulásának időtartama között nincs összefüggés. A korrelációs együtthatók is ezt bizonyítják (lásd 119. táblázat).

Az e fejezetben vizsgált összefüggések összehasonlítása

119. táblázat Az e fejezetben vizsgált összefüggések mértéke (korrelációs együtthatók átlaga)

Eredményességi mutatók 1997–2001	Település-mutató	Iskolázottság			Munkanélküliségi arány	Nevelési segély	Szakkörök		Nyelvtanulás		Átlagok	
		apa	anya	szülők			száma	Részvétel	iskola	Magánút	Mate-matika	Összes tan-tárgy
Felvételi arány F/L	–0,20	0,75	0,77	0,76	–0,47	–0,46	0,29	0,13	0,41	0,28	0,79	0,81
Írásbeli átlag	–0,07	0,61	0,63	0,62	–0,39	–0,40	0,31	0,14	0,36	0,23	0,72	0,74
Nyelvvizsgaarány	–0,27	0,74	0,75	0,74	–0,51	–0,45	0,27	0,06	0,37	0,30	0,72	0,74
OKTV-pontok	–0,20	0,39	0,37	0,38	–0,21	–0,11	0,08	0,03	0,09	0,30	0,30	0,32
OSZTV-pontok	0,04	–0,07	–0,05	–0,06	–0,07	–0,06	–0,08	0,02	–0,06	–0,06	0,06	0,02
Egyéb verseny pontok	–0,20	0,43	0,42	0,42	–0,29	–0,24	0,12	0,05	0,18	0,39	0,40	0,41

103. megállapítás

Erős összefüggés mutatkozik:

- a felvételi arány – az általános iskolai átlagok,
- a felvételi arány – a szülők iskolázottsága,
- a felvételi írásbeli átlagok – az általános iskolai átlagok,
- a felvételi írásbeli átlagok – a szülők iskolázottsága,
- a jelentkezők nyelvvizsgaaránya – az általános iskolai átlagok,
- a jelentkezők nyelvvizsgaaránya – a szülők iskolázottsága;

közepes összefüggés észlelhető:

- a felvételi arány – a szülők anyagi helyzete,
- a felvételi arány – az általános iskolai nyelvtanulás éveit,
- a felvételi írásbeli átlagok – a szülők anyagi helyzete,
- a jelentkezők nyelvvizsga aránya – a szülők anyagi helyzete;

gyenge az összefüggés:

- az OKTV-pontok – a szülők iskolázottsága,
- az OKTV-pontok – az általános iskolai átlagok,
- az egyéb versenyek pontszámai – a szülők iskolázottsága,
- az egyéb versenyek pontszámai – az általános iskolai átlagok,
- a felvételi írásbeli átlagok – az általános iskolai nyelvtanulás éveit között.

A többi eredményességi mutató és a szociokulturális mutatók közötti összefüggés kétséges.

A fellelhető összefüggések tartósak, hiszen még úgy is megnyilvánulnak, ha egy, az általános iskoláit 2-3 évvel korábban kezdő korosztály felsőoktatási felvételi eredményeit vetjük össze az elmúlt három tanév 9. osztályt kezdő tanulóinak szociális és tanulmányi mutatóival.